NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXIV. ÉVFOLYAM. 1903. JANUÁR. I. FÜZET.

A NŐK EGYETEMI TANULMÁNYAIRÓL.

Legyen szabad az én már második természetemmé vált szokásomat követve, a jó öreg Platóhoz fordulni, midőn a nők egyetemi tanulmányairól szándékozom egy pár észrevételt koczkáztatni. Igen, koczkáztatni, mert a közvéleménytől oly lelkesedéssel felkarolt intézményre csak némikép is óvatosságra intő szózatot nem fogadják azzal az elfogulatlansággal, mely első kötelesség tanügyi alkotások megitélésénél.

Plato «Phædrus» cz. dialogusában az egyik személynek Socrates így nyilatkozik:

«Mondd csak meg nekem, az okos földmives, a ki magvakról gondoskodik és azt akarja, hogy ezek gyümölcsöt is teremjenek, vajjon nagy sietséggel *Adonis-kertet* ültetve gyönyörködik-e, látván, hogy ennek virágai 8 nap alatt milyen szépekké váltak, vagy ezt csak játékból és kedvtelésből teszi, ha ugyan teszi; de a mely terményre komoly figyelmet fordit, a földműves mesterség szabálya szerint törekszik, hogy alkalmas időben vessen, de csak a 8-ik hónapban várja a gyümölcsét annak, a mit vetett.»

No hát én a tanügyi intézmények alkotásánál a földművesmesterség szabályai szerint törekszem eljárni — innét származik, hogy a nők egyetemi tanulmányaira oly «komoly figyelmet« fordítok. Mert lássuk az ügy fejlődését.

Ezelőtt hét évvel (1895 nov. 18) adta meg Ő Felsége legfelsőbb jóváhagyását arra, hogy a nők előtt is megnyiljanak az egyetem kapui. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ugyanazon év deczember 19-ről kelt rendeletében kijelentette, hogy az egyetem autonom tényezőinek hozzájárulásával, a kellően megszerzett érettségi bizonyítvány alapján, a nők a bölcsészeti, orvosi és

gyógyszerészeti tanulmányokra az egyetem hallgatói sorába fölvehetők; de fentartotta magának a jogot, hogy minden egyes esetben az engedélyt az illető fakultás fölterjesztése alapján maga adja meg.

1896-ban lépte át az első nőhallgató az egyetem küszöbét
1896/97-ben volt a budapesti egyetemen ... 3 nőhallgató
1897/98-ban « « « « ... 6 «
1898/99-ben « « « « ... 9 «
1899/900-ban « « « « ... 17 «
1900/901-ben « « « « ... 60 «
1901/902-ben « « « « ... 76 «

A folyó tanévben a nőhallgatók száma még nem volt pontosan egybeállítható, de a questori hivatal kijelentése szerint 30 új nőhallgató iratkozván be, a végzett 10 hallgató leszámításával 96-ra tehető; tehát néhány év alatt a bécsi egyetem nőhallgatóinak létszámát kétszeresen túlszárnyalta. Ugyanis a bécsi egyetemnek a Minerva legutolsó (1901/902. évről) kimutatása szerint 4810 rendes hallgatója között 41 nőhallgatója volt.

Közoktatásunk történetében eme nevezetes lépésnek közvetlen hatása az a törekvés lett, hogy kellő számban oly középiskolai szervezetek alakuljanak, melyek a nőket előkészitsék az érettségi vizsgálatra. Az Orsz. nőképző-egylet igy alapitotta meg leánygymnasiumát s ez intézet tanulóinak száma a folyó tanévben 320-ra emelkedett. Azonkivül a VI. kerületi állami felsőbb leányiskola négy felső osztályában facultative gymnasiális tanfolyam szerveztetett. A IV. kerületi községi felsőbb leányiskolához és a VII. kerületi áll. gymnasiummal kapcsolatban külön gymnasiális tanfolyamok (különböző szervezettel) engedélyeztettek. A folyó tanévben 495-re megy a nőgymnasisták száma, s ez a szám az előző évhez képest 26-tal emelkedett. A folyó tanévben VIII. osztályos gymnasialis nőtanuló beiratkozott: 68; tavaly érettségit tett 43.

Ez adatokat azért állitottam egybe, hogy kitűnjék az új intézmény aránylag gyors fejlődése. E fejlődésnek a külföld hasonló

irányú fejlődésével szemben van egy hátrányos vonása, mely tanügyi eszméink megvalósítását nem ritkán jellemzi. Platonnal szólva: Adonis kertjeit ültetgetjük, melyeknek a kellő talaj még előkészítve nem igen van. Két bizonyítékot hozok föl ez állításom igazolására.

Nézzük meg a külföldi egyetemek eljárását. Svájcz, Baden és Finnország bocsátják az egyetemre a nőket egyszerűen az érettségi bizonyítvány alapján. Svájczban a nők egyetemi tanulmánya oly mérvet öltött, hogy az 1900/901. tanévben 2835 egyetemi tanuló közül 443 valósággal beigtatott nőhallgató volt, a többi hallgatókkal (Hörerin) együtt 647. Tehát 22·82 %. Berlinben 5000 hallgató közül (1900 nyári félévben 5015 volt a hallgatók száma) mintegy 5·88 %. Helsingforsban 2495 tanuló közül 445 volt nő, mely számmal csak a bukaresti egyetem hozható párhuzamba, hol 4314 hallgató közül 293 nőtanuló van.

Meg kell jegyeznünk, hogy Berlinben különbséget tesznek a beigtatott egyetemi studens és az egyetemi előadások hallgatására följogosított hallgató közt. A beigtatott studensek létszáma volt 1901/902-ben: 5431, a jogosított hallgató: 5092. A nők az utóbbi csoportba tartoznak; hiszen az Allgem. Zeitung 1900 nov. 12-én kiadott Beilage-jében olvastuk, hogy 371 nőhallgató közül 6 theologiát, 2 jogot, 27 orvosi tudományokat, 33 bölcsészetet hallgatott. Nyilvánvaló, hogy ezeket csak a jogosított hallgatók sorába lehet számítani.

Így van Münchenben, hol a legutolsó kimutatás szerint (Minerva 1901/2) 4189 studens és 198 hallgató volt, ez utóbbiak közt 32 nő. Sőt Heidelbergben is, melyet a bádeni kormány ép oly formán nyitott meg a nőknek, mint az nálunk történt, 1464 egyetemi tanuló mellett 121 hallgató van fölvéve (köztük 40 nőhallgató).

Prágában, hol az első nőgymnasium nyilt meg 1890-ben, a mult évben 2908 egyet. tanuló közül csak 15 rendes nőtanuló volt. Halleben a nők a látogatók sorában szerepelnek (1737 egyet. tanuló mellett 258 hallgató, köztük 78 nő).

Látnivaló, mily nagy óvatossággal és körültekintéssel jár-

nak el a nők egyetemi jogosultságának kérdésében. Németországon Báden magára áll arra nézve, hogy a nőket korlátozás nélkül bocsássa az egyetemre.

Göttinga, Berlin, Boroszló, Greifswald és Marburg csak bizonyos korlátozással engedi meg a nőknek az egyetem látogatását. Ugyanis még érettségi bizonyítvány mellett is csak «hallgatók»-ul tekintik őket. A beigtatást tőlük megtagadják, holott a férfiakat mindig beigtaqják. A porosz közoktatásügyi miniszter 1896 julius 16-ról kelt rendeletében az Universitäts-Kuratoren hatáskörébe utalta a felvételi jog megadását. Ezenkivül — és erre végkövetkeztetésemre való tekintettel súlyt helyezek — minden félévben a rektor engedélye és a profasszorok beleegyezése szükséges ahhoz, hogy a nőhallgató folytathassa egyetemi tanulmányait.

És kiknek adják meg e jogot?

A kik nőgymnasiumot végeztek. Prágában 1890-ben, Bécsben 1892-ben, Karlsruheben 1893-ban, Berlinben 1893-ban, Lipcsében 1894-ben állitottak nőgymnasiumokat, illetve gymnasiális tanfolyamokat. És itt van az az indító ok, mely engem a kérdés fölvetésére sarkalt. E nőgymnasiumok mondhatni egyforma, a hat éves felső leányiskola befejezése után négy évi tanfolyamot alkotnak. Berlinben és Boroszlóban 16 éves életkort kivánnak meg attól, kit ily gymnasiális tanfolyamra bocsátnak, úgy hogy 20 éves korában léphet az egyetemi hallgatók sorába. Lipcsében ugyanez az eljárás. Bécsben 14 éves korban fölveszik a növendéket, de hat éves tanfolyamra. Hasonlítsuk össze csak az eljárást a miénkkel. Nálunk a 14 éves korban fölvett tanuló 3 év alatt bocsátható (az egyik intézetnél) érettségi vizsgálatra. Egy másik intézetnél ez a bifurcatio 14 éves kornál kezdődik és a tanfolyam négy évre terjed. Kivételt képez a Nőképzőegylet leánygymnasiuma: ennek teljesen különálló szervezete van, mely az összes tárgyakat 8 éves tanfolyamban a gymnasiális czélok szerint osztja be.

Még egy igen figyelemreméltó tényt hozok föl. Külföldön a nőgymnasiumoknál az érettségi vizsgálatot egy e czélra szervezett állami vizsgáló-bizottság előtt teszik le.

Távol van tőlem a nők egyetemi tanuláshoz való jogosultságát kétségbe vonni. Azok a súlyos érvek, melyekkel a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő Felségét legmagasabb elhatározására birta: ma is teljes érvényben fönnállanak. A nők társadalmi helyzetében, műveltségi állapotában nagyfokú emelkedés érezhető. Már magában e körülmény kikerülhetetlenné tette a nőknek egyetemre bocsátását. A művelt világ közvéleménye szintén ily irányban hatott. Ékesszólóan és meggyőzően fejti ki e változást a miniszter úr idézett rendeletében. «Az önfentartásra szorult művelt, előkelőbb körökhöz tartozó nők szaporodása folytán mindinkább tért foglalt az a jogos felfogás is, hogy a kiválóbb tehetségű nőket a műveltségnek és tudásnak mégis bizonyos alacsonyabb fokán álló életpályák kielégíteni alig képesek.» Ezek a miniszter szavai.

Azóta már az életbeléptetett intézkedés eredményeit és társadalmi hatását látjuk és érezzük. Mintha hiányoznék a komolyság és inkább a divat hatalma volna érezhető azon rohamos emelkedésben, mely a nők egyetemre tódulásában nyilvánul és ugyanez mondható azon törekvésre, mely a felsőbb leányiskolák keretét megbontva, a gymnasialis irány felé törekszik terelni a nőket. E törekvés a felső leányiskola egységes szervezetébe a bifurcatio révén észrevétlenül romboló elemet vihet bele, vagy legalább ez intézet önállóságát kétes világításba helyezi. Pedig a közoktatási miniszter úr kifejezetten helyesléssel fogadta a Közoktatási Tanács állandó bizottságának 1900 juniusában a felsőbb leányiskolák tantervére vonatkozó fölterjesztésében kijelentett elveket, mint a miniszter úr 1901. évi jelentésének 37. lapján olvasható. Ez elvek közt a 3. pont így hangzik: «A felsőbb leányiskola czélja, hogy a fiú-középiskolák módjára általános műveltséget adjon növendékeinek, a miben a gyakorlati irányú polgári iskoláktól és az egyetemre előkészítő nyolcz osztályú leánygymnasiumtól egyaránt különbözik».

Az itt kimondott irányelv közvetlen átvezet végkövetkeztetésemre. Két irányban kell hatnunk:

a) kívánnunk kell az egyetemre bocsátás előfeltételeképen a

nőgymnasiumot, vagy a felsőbb leányiskolák szervezetének teljes épségben tartása mellett, a gymnasialis tanfolyamoknak oly óvatossággal való szervezését, minőt Németországban látunk és így kellő biztosítékok megszerzését arra nézve, hogy az egyetemre bocsátható nők kellő szigorral lesznek kiválogatva.

b) Magán az egyetemen pedig a miniszter úr által fentartott jogot — mely szerint az érettségi bizonyítvány alapján fölvehető nők számára minden egyes esetben külön engedélyt ad — az illetékes egyetemi tényezőkkel egyetértve úgy kell szabályozni, hogy valami gyakorlati értéke legyen. Ugyanis eddig az a gyakorlat fejlődött ki, hogy az orvosi facultás minden nehézség nélkül fölveszi a nőket pusztán az érettségi bizonyítvány alapján; a bölcsészeti kar kiadja ugyan egy előadónak az egyes folyamodványokat, de igen természetesen a kellően kiállított érettségi bizonyítvány mellett még talán egy esetben sem emeltetett kifogás az ellen, hogy az illető rendes hallgatónak beirassék. Láttuk, hogy a porosz közoktatási miniszter mily nagy hatalommal ruházta föl az egyetem kuratori hatóságát. Évről-évre is megújítandó a «venia audiendi». Ily messze menni nem vagyok hajlandó; de igen is helyeslem a német egyetemek felfogását a rendes egyetemi tanuló vagyis beigtatott egyetemi hallgató és az egyetemi előadások látogatására jogosított hallgató közti különbség fölállítására nézve.

Természetes, hogy az egyetem autonom hatáskörébe tartozó szabályozás csakis az egyetem illetékes tényezőivel egyetértve hozható létre.

Elismerem, hogy viszonyaink nem engedik meg, hogy a teljes felsőbb leányiskolára építtessék a *négy évre* terjedő gymnasialis tanfolyam; de azt tagadom, hogy felsőbb leányiskola két felső osztálya helyébe fölállított *négy évi* tanfolyam igazi gymnasiummá változtatná a felsőbb leányiskolát. Másfelől a *latin* nyelv tanulása ebben a tanfolyamban még nem adja meg a gymnasium voltaképi jellemét. A gymnasium nem csak az egyetemre előkészítő intézet: a gymnasium az általános műveltséget adó és a tudományos képzésre való előkészületnek kipróbált tantervvel alkotott saját,

önálló intézménye, mely alapul szolgálhat az egyetemi tanulmányokhoz. A ki sokat markol, keveset szorít. A tiszta, világos, határolt tanterv adja meg egy intézet sajátos jellemét. Én most is helyeslem a miniszter úr nyilatkozatát, melyet fentebb idéztem 1901. évi jelentéséből, mely szerint a felső leányiskola «a gyakorlati irányú polgári iskolától és az egyetemre előkészítő nyolcz osztályú leánygymnasiumtól egyaránt különbözik.»

Remélem, hogy a tanügy terén a szilárd megállapodás még nem reactio. Nem is szolgáltam rá, hogy a reactio hivének nézzenek, kit a közélet egész vonalán a valódi nagy reform-eszmék iránti rajongó szeretet vezetett.

Budapest. *Hegedüs István.*

AZ «ERZSÉBET NŐISKOLA» MULTJA ÉS JELENE.

(Első közlemény.)

Az «Erzsébet Nőiskoláról», melyhez folyóiratunkat oly szoros kötelékek füzik, rendszerint nagyon keveset beszélünk, mert kezdettől fogva még a látszatát is kerülni óhajtottuk annak, mintha az intézet hirnevének emeléséhez részrehajló módon hozzá járuli akarnánk. Ezért csak nagy időközökben emlékeztünk meg fejlődéséről, elért sikereiről s azokról az elismerésekről, melyeknek az intézet alapítása óta oly gyakran részese volt.

Ma azonban az intézet alapításának 30-ik évfordulóján kötelességet vélünk teljesíteni, midőn kissé részletesebben emlékezünk meg azon intézet történetéről, mely 30 éven át magasabb nőnevelő intézeteink tanitónőinek képzését úgyszólván egy maga és legjobbjaink teljes megelégedésére végezte.

Harmincz esztendővel ezelőtt 1873 január 15-én bocsátotta ki Trefort Ágoston 945. sz. alatt kelt ama nagyfontosságú rendeletét, mely az azóta folyton fejlődő és ma a szó teljes értelmében virágzó intézetet életre keltette. De az intézet keletkezésének története még messzebb időre nyulik vissza. Már báró Eötvös József határozta el annak felállítását, ki ez elhatározását élőszóval közlé is az általa alapított budai tanitónőképző intézet igazgatónőjével, Zirzen Jankával, mikor az intézetet az 1870. év őszén meglátogatván, igy szólt hozzá a növendékek jelenlétében, mintegy azok buzdítására: «Ösztönözni kell a tanítványokat a tanulásra és a kitartó szorgalomra; a kitünőbbeket majd jutalmul tovább képezzük magasabb fokú leányiskolák tanitónőivé.»

Báró Eötvös József 1871 február 2-án bekövetkezett halála

előtt már annyira előkészítette a talajt a «tovább-képző intézet» számára, hogy utóda Pauler Tivadar 1872-ben az országgyűlés elé terjesztett jelentésében a polgári iskolai tanító- és tanítónő-képezdék felállítását már a legközelebbi időre igéri. Az igéretet azonban csak az 1872. év szeptember 4-én ministerré lett Trefort Ágoston váltotta be. Ő hivatalba lépéseután azonnal tárgyalásokat kezd a budai elemi tanítóképző intézetek igazgató tanácsával a polgári iskolai tanító- és tanítónőképző intézeteknek az elemi képzőkkel kapcsolatosan történő felállítása, tanárokkal való ellátása és a növendékek felvétele tárgyában. A növendékek felvétele a tanítónő-képző intézetben az ő szóbeli meghagyására nyomban megis történik, még mielőtt az intézet felállítása elrendeltetett volna. A mint még Eötvös tervezte kiválogattak a budai elemi tanítónőképző tanfolyamát kitünően végzett növendékek közül kilenczet * s azokat 1872 szeptember havától benn tartották az intézetben, az önképzést tüzvén ki nekik egyelőre foglalkozásul. Az így tényleg már felállított intézet szervezetét azonban csupán ez év november 25-én tartott ülésben állapítja meg az igazgató-tanács s csak akkor ajánl kinevezésre óraadó tanárokat.

E késedelemnek, mely az intézet megnyitását természetszerüleg hátráltatta nagyon fontos oka volt. A budai tanítónőképző a bécsi kapu-utczai kedves, egészséges, villaszerű, de immár szűknek bizonyult otthonát ez év őszén cserélte fel a várban levő régi politechnikum akkor megüresedett, de fájdalom, dohos, egészségtelen épületével. Alig helyezkedett ott el, az elemi képzőintézet növendékei között kiütött a kolera-járvány, a mi az intézet bezáratását s a növendékek hazabocsátását vonta maga után. A polgári képző megnyitását váró növendékek azonban nem oszlottak mind szét, többen közülök az intézetben maradtak s az igazgatónőnek a betegek ápolásában segédkeztek.

Így történt, hogy Trefort az intézét megnyitását elrendelő

* E növendékek voltak névszerint: Ertl Aranka, Igó Ida, Kasztner Janka, Nagy Mariska, Nemsitz Janka, Stetina Ilona, Virágh Rózsa, Widder Minka. Később a II. évfolyamba belépett Harrer Paula.

leiratot csak 1873. január havában bocsátotta ki, mivel a járvány miatt bezárt elemi tanítónőképző-intézet is csak január havában nyilhatott meg ujra. A zajtalan megnyitásról a miniszterium főbb tisztviselőin, az igazgatótanácson és az érdeklett tanári testületen kívül alig tudott valaki. Az érdeklődés a szakkörökben azonban csakhamar elterjedt, s az évvégi vizsgálaton s a következő évben tartott képesítő vizsgálaton számos szakférfi, köztük több tanfelügyelő és magasrangú miniszteri tisztviselő vett részt. Érthető kiváncsisággal hallgatták a növendékek feleleteit: ezek voltak az első nők Magyarországon, kik némi tudományos képzésben részesültek. Az elért eredmény az alig két évi nagyon szorgalmas és nagyon lelkes tanulásnak megfelelőleg kiváló volt ugyan, de szokatlanságánál fogva talán kelleténél is nagyobb elismerésben részesült. A növendékek valóban kitüntetés és ünneplés tárgyai voltak: az intézet hírneve meg volt alapítva, s a nők magasabb fokú képzésének kérdése eldöntetett.

Pedig az intézet valóban a kezdet nehézségeivel küzdött. Kitünő tanárok tanítottak ugyan benne; de ezek *csak óraadók* voltak. Az intézetnek sem külön tanártestülete, sem külön helyisége, sem semmiféle felszerelése nem volt. A fizikai és vegytani kisérletekre szükséges eszközöket és anyagokat a budai gimnázium szivességéből kapta kölcsön. Könyvek tekintetében pedig teljesen az elemi tanítónőképző szerény könyvtárára volt utalva, s tanuló- és lakószobáit is az elemi tanítónőképző egyes nélkülözhető helyiségei szolgáltatták. Valamivel jobb viszonyok közé jutott, midőn az 1874. év tavaszán a várból leköltözött a nevezett intézettel annak Csalogány-utczai uj épületébe; azonban itt is csak nehezen szoríthattak neki helyet, mivel ez évben már két évfolyamát kellett a csupán elemi képzőnek épült épületben elhelyezni.

Bár ilyenképen az intézet teljesen az ideiglenes jellegű volt, megszilárdulásának és kifejlődésének biztositékát birta egyrészt abban a szerető gondosságban, melylyel ügyeit a közoktatásügyi miniszter, Trefort Ágoston felkarolta, másrészt abban a szerencsés körülményben, hogy igazgatójául mindjárt kezdetben

Zirzen Jankát nevezték ki.* Zirzen Jankát még Eötvös szemelte ki 1869-ben a budai elemi tanítónőképző-intézet igazgatójául s Trefort meggyőződvén Zirzen Janka lelkes ügyszeretetéről, kitünő szervezőképességéről és nagy emberismeretéről az általa teremtett intézet igazgatását is reá bizta és őt tette az intézet igazgatójává akkor is, midőn 1875-ben elválasztván azt a budai elemi tanítónőképzőtől, Pestre helyezte át az Andrássy-útra (akkor Sugár-út) abba az épületbe, mely ettől kezdve 27 éven át (1902-ig) volt otthona. Ez uj otthonában már jobban megtalálta az intézet fejlődésének föltételeit. Jó osztálytermeket kapott s taneszközeinek beszerzése is lassan-lassan megindult.

A rohamosabb fejlődést gátolta az, hogy itt ismét egy — ujonnan felállított — elemi tanítónőképzővel kapcsolták össze, s a terjedelmére, növendéklétszámára nagyobb intézet a polgári képző terjeszkedésének komoly akadálya volt. Kedvezőleg hatott azonban az intézet fejlődésére az a körülmény, hogy Trefort 1877-ben az eddigi óraadó tanárok helyett rendes tanári testületre bizta a tanítást, új tantervet és az intézet igazgatására uj szabályrendeletet bocsátott ki s a képesítő vizsgálati eljárást is előnyösen módosította.**

Ettől kezdve egymást érik az olyan intézkedések, melyek részben a kisérletezés jellegével birtak ugyan, de a melyek mind az intézet szinvonalának emelésére is szolgáltak. Különösen sok dicsőséget, kitüntetést szerzett az intézetnek a «házi ipar tanfolyam»-nak szervezése, melyet Trefort — a nők munkára nevelésének akarván szolgálatot tenni, már 1876-ban létesitett, s melynek czéljaira 1877-ben a tanári testülettel tantervet is dolgoztatott ki. Ez a tanterv az elemi képzőkben 1895-ig érvényben maradt; intézetünk azonban munkaoktatásunk nagy kárára már 1893 óta nem foglalkozik munkatanítónők képzésével, csupán a tanítónő képesítés feladatát teljesiti.

* Arczképét és életrajzát közölte folyóiratunk 1879 nov. 19-én kiadott első- és az 1890-iki januári füzetében.

** Lásd részletesebben: A polgári iskolai tanító- és tanítónőképzés. Irták dr. Kiss Áron és Sebestyénné Stetina Ilona 1896. (Lampel R.)

Az intézet történetében oly nevezetes 1877-ik év november 27-én az intézetet feledhetetlen kitüntetés érte. E napon szerencséltette az intézetet legmagasabb látogatásával koronás királyunk I. Ferencz József Ő felsége. Tüzetesen megtekintette az intézetet, meghallgatta osztályonként a növendékek feleleteit, bemutattatta magának a tanárokat és tanitónőket s legfelsőbb megelégedésének látható örömmel és kegyes szavakkal adott kifejezést. Ezen legmagasabb megelégedés nyilvánvaló kifejezéseként már a következő, 1878. évben a nőnevelés terén szerzett érdemeiért koronás arany érdemkereszttel tüntette ki az intézet köztiszteletben álló igazgatónőjét Zirzen Jankát.

Az intézet szellemére jellemző az az ünnep, melyet részben a kitüntetés alkalmából, részben azonban az első állami tanitónőképző intézet megnyitásának tizedik évfordulója emlékezetére 1879 november 19-én (Zirzen Janka kineveztetésének napja) az intézet régi növendékei és az intézet tanári testülete tartottak. A növendékek kegyelete abban nyilvánult, hogy 1000 frtos alapítványt gyűjtöttek az Eötvös-alapra, s azt kedves mesterük Zirzen Janka nevéről nevezték el. Kasztner Janka, akkor a győri tanitóképző intézet igazgatója fejezte ékes szavakban ki az ünnepelt előtt a növendékek háláját és szeretetét, s adta át az Eötvös-alapra szánt összeget, míg Tóbiásné Nagy Mariska szép babérkoszorút nyujtott át azzal a kéréssel, hogy szeretett igazgatónőjük helyezze azt a költő-miniszter ercsii sirjára. A tanári testület nevében Péterfy Sándor tanár üdvözölte a szeretett igazgatót s a «Nemzeti Nőnevelés» című folyóirat első számának egy példányát nyujtotta át. E folyóiratot a tanári kar e nap emlékére kivánta megindítani, hogy összekötő kapcsot létesítsen az intézet és volt növendékei s a nőnevelésügy összes munkásai között és hogy irodalmilag is hasznára legyen a leányok nemzeti szellemben való nevelésének.

Az intézet emelkedésére azonban kétségtelenül legnagyobb befolyással volt az intézet három évfolyamuvá tétele, melyre az előkészületeket már 1879-ben megtették, mely azonban csak 1880-ban 15,583. szám alatt kelt miniszteri rendelettel vált tény-

nyé. Ugyanez évben elrendeli a miniszter az intézettel kapcsolatosan fennállott elemi tanítónőképző fokozatos beszüntetését, az intézet gyakorló iskoláját 4 osztályu polgári leányiskolává szervezi s elrendeli, hogy ennek növendékei, úgy, mint a képző-intézet növendékei is lehetőleg bentlakók legyenek, hogy ez utóbbiak ne csupán a tanítói, hanem a nevelő-tevékenységet is kellőképen gyakorolhassák.

Ezen utóbbi intézkedéssel az intézet a polgári iskolai tanítónők képzése mellett a nevelőnő-képzésnek is szolgálatába állott, s ezt a czélt egy 1882-ben keletkezett miniszteri rendelet a leghatározottabb formában feladatává tűzi az intézetnek, kimondván, hogy az intézet jövőben tanítványait «házi nevelőnőkké és polgári iskolai tanítónőkké képezi». Ennek megfelelőleg, a tanterv ismét jelentékeny módosuláson megy keresztül. A gyakorlat azonban csakhamar bebizonyította, hogy a polgári képző nem állhat a nevelőnőképzés szolgálatában, mert az ez időszerinti nagy tanítónőhiány miatt a polgári leányiskolák számára sem képezhetett elég tanítónőt. Ezért a miniszter nem akarván tovább is gátolni a polgári tanítónőképző-intézetet tulajdonképeni feladata teljesítésében, már 1885-ben felmenti az intézetet a nevelőnőképzés munkája alól s visszaadván eredeti rendeltetésének, vele kapcsolatosan önálló nevelőnőképzőt létesít, melyet azonban utóda gr. Csáky Albin 1893-ban az intézetnél beszüntetett és a budai elemi tanítónőképző-intézethez csatolt.

A függetlenségét így visszanyert polgári tanítónőképzőt Trefort miniszter még egy újabb tanfolyammal «felsőbb tanítónőképzővel» egészítette ki 1887-ben, mely a polgári képezdei tanfolyam betetőzéseül a kiválóbb növendékeket 1—2 éven át gyakorlatilag képezte tovább felsőbb leányiskolák és képezdék tanítőnőivé. Ez idő szerint az intézet egyesítette tehát magában a nőnevelő-intézet összes fokozatait. Volt nevezetesen elemi iskolája a nevelőnőképzőintézeti növendékek gyakorlati képzésének czéljaira, és 4 osztályú polgári, illetve 6 osztályú bentlakó felsőbb leányiskolája, mely a polg. tanítónőképző növendékeinek gyakorló iskolájául szolgált, továbbá 4 évfolyammal biró nevelőnőképző intézete,

három évfolyamú polgári iskolai tanítónőképzője és felsőbb tanítónőképző tanfolyama. Az intézet épülete is természetszerüleg sokszorosan bővült és átalakult ez ideig, de mind a mellett is alig-alig fogadhatta már be a mind nagyobb-nagyobb számú növendéksereget. Ez okból már Trefort kezdett foglalkozni az intézet kitelepítésének kérdésével, de az 1888-ban bekövetkezett halála a tervezgetéseknek egyelőre véget vetett. Az intézet ezután az immár megszabott keretben zajtalanul munkálkodott, s a belső fejlődés és megerősödésre fordította figyelmét, ez okból szervezte 1889-ben a tornatanítónői szakkört. Ugyanezen év nov. 19-én Zirzen Jankának 50 éves tanítónői és az első állami tanítónőképzőintézet 20 évi fennállásának emlékezetére tartott ünnep * megmutatta, hogy az intézet csendes tevékenységét a legszélesebb körökben elismerték és méltányolták. Nemcsak a közoktatásügy vezetői és kitünőségei, hanem az előkelő társaság kiválóbbjai is osztoztak az intézet ez örömünnepében, melynek legkimagaslóbb ténye volt a tanítványok által Zirzen Janka nevére a M. D. E-ben tett 2500 frtos alapítvány, melyet utóbb 4000 frtra egészíttettek ki.

Trefort utódának gr. *Csáky Albinnak* miniszterségе alatt (1888—1895) az intézet jobb elhelyezésének kérdése foglalkoztatta úgy az intézet tanári testületét, mint a fölöttes hatóságait. Ez időszaknak legkimagaslóbb eseménye az eddig csupán kéziratban levő tanterv pontosabb megállapitása és kinyomatása.

Az intézet kitelepítését czélzó és szervezetét véglegesen körvonalozó tervezgetések megvalósítására azonban csak dr. Wlassics Gyula miniszterségének idejében került a sor, ki az intézet iránt kezdettől fogva mindenkor a legnagyobb érdeklődést és jóakaratot tanusította. E jóindulatának mindjárt kezdetben jelét adta, midőn az 1896-ban nyugalomba vonuló Zirzen Jankának az őszinte elismerés hangján irt levélben köszöni meg az intézet kifejlesztése és felvirágoztatása körül 24 éven át szerzett érdemeit; s midőn gondos körültekintéssel az intézet legrégibb nö-

* Lásd a «Nemzeti Nőnevelés» 1889. évfolyamának 452—460. és az 1890. évfolyam 22—31. lapjait.

LÁZÁRNÉ KASZTNER JANKA.

vendékei közül Lázárné Kasztner Jankát, a győri és kolozsvári tanítónőképzőintézetek felvirágoztatásában igazi érdemeket szerzett elemi képzőintézeti igazgatót, nevezi ki az intézet élére, jól tudván, hogy a nőnevelésügy e kipróbált jelese, kit kegyelettel párosult szeretet fűz az intézethez a legodaadóbb munkássággal fogja életét az intézet javára szentelni.

Lázárné Kasztner Janka kineveztetésével, kinek arczképét ezúttal bemutatjuk olvasóinknak, az ő kitünő szervezőképességének bizonyságául az intézet a fejlődés újabb nagyjelentőségű korszakába lépett. E fejlődésre a legelhatározóbb lökést Wlassics miniszter úr azzal adta meg, hogy 1898-ban kivette az intézetet a budai polg. iskolai tanítóképző intézettel együtt a tanfelügyelőség hatásköre alól s ezzel kiemelte a két intézetet a népoktatási intézetek köréből s összes ügyeik vezetését dr. Pauer Imre egyetemi tanárra bizta, kit mind a két képzőintézet gondnokává kinevezett. A nevezett intézetek központi vezetését a miniszter az elnöki osztályba utalta s ügyeik előadásával Molnár Viktor miniszteri tanácsost bizta meg, megszüntetvén egyúttal az intézetnél eddig fennállott igazgató-tanács intézményét is.

A míg a két kiváló férfiú befolyása és a fentebbi nagy jelentőségű intézkedések az intézet belső fejlődését és színvonalának emelkedését biztosították, az intézet külső tekintélyét az a körülmény növelte, hogy az intézet felvirágozását szivén viselő miniszter kieszközölte király Ő Felségétől azt a legfelsőbb kitüntetését, mely szerint az intézet jövőben, elhunyt nagy királyasszonyunk emlékezetére az «*Erzsébet Nőiskola*» czímet viselheti. 1898 deczember 5-én az intézet dísztermében a növendékek és a tanártestület jelenlétében e czélból tartott ünnepi ülésen * olvasta fel a legfelsőbb elhatározásról szóló okiratot az intézet gondnoka dr. Pauer Imre, ki ez alkalommal foglalta el az intézetnél fontos hivatalát.

Ép ily lélekemelő és örömteljes ünnepet ült az intézet 1890 márczius 20-án a királyi kegy ama megnyilatkozásánál is,

* Lásd a Nemzeti Nőnevelés 1899. évi januári füzetét.

mely az intézet szeretett igazgatónőjét, Lázárné Kasztner Jankát, a koronás arany érdemkereszttel jutalmazta azért a fáradságot nem ismerő, lelkes és sikeres tevékenységéért, melylyel a nőnevelés, főként pedig a tanítónőképzés ügyét több mint egy negyed század alatt szolgálta.*

Ily felemelő hatások alatt természetes, hogy az intézet minden tagja lelkesülten végezte feladatát. Az intézet tantervét, vizsgálati szabályzatát a gondnok felhivására a tanári testület revizió alá vette s a színvonal emelésére czélzó változtatásokat javasolt. A tanítás szinvonalát magas fokra emelő tantervet az orsz. közoktatási tanács átdolgozása után 1901-ben a miniszter jóváhagyta s foganatosítását elrendelte. Végleg szervezte a miniszter ez évben a gondnok javaslatára az intézetnél már régebben felállított, de időközben szünetelt felsőbb tanitónői tanfolyamot. E két évi tanfolyam tanulói elméleti képzésüket 1899-től kezdve az egyetemen nyerték s gyakorlati továbbképzésükről az intézet gondoskodott.

Az intézet színvonalának emelkedése kifejezésre jutott azon örvendetes tényben is, hogy az intézet tanári testületének fizetési viszonyai kedvezőbben rendeztettek, besoroztatván a VII. fizetési fokozatba. De a legelhatározóbb volt az intézet jövőjére nézve a miniszternek az a nagylelkű rendelkezése, melylyel az intézet új épületének elkészítését foganatba vétette. 1900-ban hagyta jóvá a miniszter az intézet terveit s a végrehajtást szokott erélyével szorgalmazván, keresztül vitte, hogy az intézet 1902 szeptember havában rendeltetésének már átadatott.

Mennyi munkába, mennyi fáradságba került az épület, kik szereztek felépítése és berendezése körül érdemeket, azt elmondjuk folyóiratunk jövő számában, mikor az épületet több képben bemutatjuk s az intézet jelen állapotáról beszámolunk.

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

* Ez ünnep leirását lásd a Nemzeti Nőnevelés 1899. évi áprilisi füzetében.

EGY KEDVES, NŐI IPARMŰVÉSZET.*

Mélyen tisztelt Hallgatóim! A dekorativ művészetek iránt immár nálunk is mind szélesebb körben ébred az érdeklődés és ez bátorít arra, hogy engedve a szives felszólításnak, megkisértsem az én kis találmányom, az égetett bársony lényegét ösmertetni és róla egyetmást elmondani.

Hiszen annak a tudatában teszem, hogy Önöket a szép iránt való lelkesedés elnézővé teszi nem szakszerű előadásommal szemben és hogy a dolog iránt való szeretet az önök szívében is visszhangot kelt és segitségemre lesz ott, — hol előadóképességem nem felel meg a kitüzött feladatnak.

Az égetett bársonyról — azt hiszem mindenek előtt elmondhatom azt, hogy egészen modern dolog, sőt némi szerénytelenséggel hozzá tehetem: e szónak jobbik értelmében. Mert emlékszem, hogy e szó «modern» csak nem régiben is gyűjtő szava volt mind annak a mi léha, üres és felületes. Azonban ma már szolidabb tartalmat adunk e kifejezésnek: haladást, czélszerűséget, korszerűséget értünk alatta — tisztultabb felfogást, szóval, egy nemét a reformnak. Modern szellem, modern technika ma már csak előnyös megkülönböztetés az «elavult» fogalmától. És a mai kor modernsége főleg minket nőket érint legközvetlenebbül, a mi életünk, tevékenységünk, ruházatunk, társadalmi állásunk reformálódik, alkalmazkodik a kor haladásához, tőlünk függ, hogy a régi nemes tartalmat ez új modern alakban is megtartsuk, haladásunkban megtoldjuk.

* A Mária Dorothea Egylet budapesti tanitónői szakosztályában tartott előadás.

A mai kor leánya már alig bír tudatával annak, mily sulyosan nehezedő előitéletekkel kellett még a legközelebbi multban is a nőnek megküzdenie. Minden szabadságra, önállóságra, irányuló törekvés a legnagyobb bizalmatlanságot keltette és a nőnek ama nemes vágya: öntudatos, saját tetteiért felelős egyéniségge birhatni elég volt, hogy a világ megvetését, elitélését magára vonja. Pedig a nemes nőnek csak a szabadság adhatja meg az igazi erkölcsi értéket és tartalmat. És a miért népek és nemzetek vérüket ontják, férfiak hivatást, családot elhagynak, — ez az eszmény miért lenne a nő előtt eltiltva? Az igaz nő soha sem fog szabadságával visszaélni — és ha igaz, hogy csak erős népek vannak a szabadságra megérve, úgy ez a nőkre is teljes mértékben alkalmazható. Tanuljunk, dolgozzunk, haladjunk mi is magyar nők, hogy méltók legyünk a szellemi és egyéni szabadságra, hisz talán egy nép asszonyai sem adták a haza és szabadság szeretetnek annyi históriai tényeit, mint a mieink. Küzdjünk tehát mi is érte, ha különböző eszközökkel, más megnyilatkozásban, modern szellemben is. Ma már a mi úri nőink is mindinkább komoly szellemi tevékenységben lelik kedvüket, hivatásszerű tanulmány és czéltudatos munka vezeti hölgyeinket, társadalmunkat nem a születés, hanem a szellemi egyranguság elve hatja át és nem nézik le többé azt a nőt félvállról, ki pénzt keres, hogy magát, esetleg családját fentartsa.

Midőn Petőfi Sándor lánglelkű költőnk holt híre megerősödött, özvegye, Szendrey Julia barátainak tanácsára mi hamarébb ujra férjhez ment, — mert — úgy mondták — Petőfi özvegye csak nem mehet el gouvernantnak! — Tehát eltekintve az akkori szomorú viszonyoktól, még egy oly művelt és szellemes nőre is, a minő Szendrey Julia volt, nagyobb megalázásnak találták volna, ha önerejéből fentartja magát és gyermekét, mintsem hogy egy erőltetett házasságban keressen menedéket. Pedig Szendrey Julia bizonyára boldogabb lett volna, hogy ha büszke, fenkölt lelke hozzá méltó szellemi munkában talált volna vigaszt, megnyugvást és feledést.

Az én szerény csekélységemet sem a nevelés, hanem az élet

vitte az önállóságra, az öntudatos tevékenységre és hála legyen a leküzdhetlen szabadságszeretetemnek, mely önfentartási ösztönömet a helyes utra vitte és önerőmre támasztott. Hiszen a szabadságszeretet energiát jelent, az energia nem más mint munka, a munka pedig áldást, haladást, tökéletesedést jelent.

Hogy lehetnénk hát mi nők öntudatosan jók, ha minden jónak kútforrása ösmeretlen lenne előttünk.

E hosszú kiterő után így hát megint vissza jutottam a kiinduló tárgyra, a saját kicsi tevékenységemre, a melyről most már mindent elakarok mondani a mi arra érdemes.

Tehát a mi az égetett bársony modern voltát illeti, azt hiszem boldog emlékezetű ősanyáink vajmi csodálkozva tekintenének ez új női díszmunkára.

Iliszen ők hónapokig tartó szorgalmas munkával tudták csak létrehozni azt, mihez hasonlót mi e technikával jóformán pár percz alatt előállíthatunk. Persze ők nem ismerték az égető tűt, sem a pyrogravuret, hiányában voltak egyáltalában mind azon új eszközöknek, mit nekünk ma a tudomány bocsát rendelkezésünkre. De legyünk méltányosak! Drága jó ősanyáink hosszas szemrontó fáradsággal készült kézimunkáik ma is nem csak pietással, de csodálattal is töltenek el, a naiv technikájú kis remekművek beszédes tanúi ősanyáink színarany kedély és érzés világának és a hol a művészeti felfogás tökéletlen volt, ott az idő rátette a maga mindent kiegyenlítő, nemesítő patináját, és mi csak tisztelettel tekinthetünk és tanulhatunk a régiségekből.

Igy az én benzinszagú kis művészetemnek sem illik elbizakodni a miért oly gyorsan tud megteremni, hanem művészi tartalommal kell ezen, a tudománytól nyert előnyeit meghálálni. Ezt pedig — dicséretére legyen mondva, — némileg bizonyítják az eddig elért sikerek, bizonyítja a tény, hogy most e perczben és e helyen szabad önöknek róla beszélnem.

A bársonyégetésnek ezen artisztikus volta pedig abban rejlik, hogy lehetőleg egyszerű eszközzel és egyszerű eljárással egyöntetü hatást tudunk elérni vele.

Selyembársony és egy hevített tű, — semmi egyéb. —

A rajz alkalmazkodik az eljáráshoz, a keletkező szín pedig természetes következménye ennek, tehát a munka nem lehet más, mint stylszerű, miután a stylszerűség törvényei szerint készült. És ha kérdik — hogyan jöttem rá? — csak annyit mondhatok: munkaközben szorgalmas, szeretettel végzett munkaközben. Pedig azelőtt semmiféle iparművészeti munkát nem csináltam, csak tervezeteket rajzoltam szőnyegszövés és himzesek számára és legfőbb vágyam volt tervezetemet egyszer valamiféle kivitelben is látni. De miután a rajzok nagy része applikatio-himzésre volt szánva, ez pedig igen sokba kerül, — gondoltam egyet — és szövetre való festéssel imitáltam. Véletlenül volt egy darab selyembársonyom, erre próbáltam olajfestékkel festeni, egymás mellé színes foltokat, a mint az az applikátiónál szokott lenni, — és a hatás meglepő volt, mert — mig a festékkel csak a bársony szálacskák hegyeit könnyedén érintettem, addig a szövet alapja átcsillámlott és igy pompás irizáló színjátékot kaptam. Csak hogy igen sok munkát adott a színfoltok körvonalozása és arra a gondolatra jöttem, hogy égető tűvel beleégetem a konturokat, a mi kétszeres előny volt, mert ez által egy kis árok támadt a színfoltok közt és a festés sokkal bátrabban, gyorsabban ment.

Az iparműv. társ. az idejű karácsonyi kiállításán e munkák egész sorozatával jelenhettem meg és a társulat jutalomdíjjal tüntetett ki.

E sok munka közben azonban észrevettem, hogy ha az égető tű nem elég tüzes, akkor a kis barázda, mi a bársonyon keletkezik, nem barna, hanem ezüst színű. Persze, mert én selyembársonyt használtam és a levasalt szálacskák selymes fénye csillogott előttem, — pamutbársonyon soha sem jöttem volna ez egyszerű és mégis furfangos kis titokra. És igy az új hatást észrevéve, egy igazi feltaláló szenvedélyével és energiájával neki láttam a probálgatásnak és kombinálásnak. Főnehézség volt az égető tűt egy bizonyos mérsékelt hőfokon megtartani. De hogyan? A tűm hol pörkölt, hol meg elaludt és csak abban a pillanatban működött jól, mikor kialvóban volt és ujra meg kellett gyújtani. Ezek keserves órák voltak — rám is, — meg fujtató segédemre

is, — és sok sok szép gyufaszál esett áldozatul — hiába. De végre beláttam, hogy az égető tűmnek más szerkezettel kell bírni, és pedig olyannal, mely érzékenyebbé tegye a hőfok változásaival szemben, és egyuttal szélesebb felületeket vasaljon le.

Neki bátorodva a csekélyke, de biztató eredményen, megszereztem magamnak ezt a czélszerű és alkalmas tűt is, és fáradságomnak ezen első véres verejtékkel áztatott positiv termékeit bemutattam megint csak az iparművészeti társulatnak, hol életre valónak jelentették ki és tanácsolták szabadalmaztassam ez eljárást, mert kispekulálni ugyan nehéz volt, de utánozni annál könnyebb! Meg is tettem a szükséges lépéseket és meg is kaptam a védelmet hivatatlan utánzókkal szemben.

Az égetett vagyis levasalt bársony leginkább diskrét, előkelő és mégis pompás gazdag hatása által nyerte meg a szemlélőt. Az égetés az alapnak tulajdon szinét adja vissza, de hol érczesen csillogva, hol a tűnek pörkölése által tompítva, barnítva, mintegy árnyékolva. Ezen jórészt véletlen fényhatások változatos játéka adta neki az elnevezést: «velour nacré», mert legjobban hasonlítható a gyöngyháznak szelíd és mégis pompás csillogásához.

Az alkalmazása pedig jóformán kimeríthetetlen, mert nem csak bútorra, függönyre, párna, faldísz, képkeret, terítő és minden elgondolható lakásberendezési czikkre, hanem női ruhadíszre, egész toillettekre. A kiállított néhány darab mutatja, mily pazar gazdagságú díszt lehet egy-egy készen varrott ruhára alkalmazni, mennyire kinálkozik a mai divat izlésének a bő és kecses redőzetű ruhának sima alapjára, mily passzióval lehet lendületes szép vonalmenetű ékítményeket varázsolni, mily nyugodt, előkelő pompát elérni és hozzá még jelentékenyen olcsóbban, mint a hozzá hasonló drága hímzéssel. Természetes, hogy a rajz szépsége lényeges része a sikernek, a mint egyáltalán a rajzbeli ügyesség és készültség alapját képezi az égetett bársony technikájának és megtanulhatásának. És így, miután az eljárással tisztába jöttem — a stylszerű rajzok tervezéséhez láttam.

Nyugodt menetű hullámos vonalak, melyek különféle irányban viszik a levasalt selyemszálacskákat, úgy, hogy helyenként

sötétebben, helyenként világosabban válnak el az alaptól és szinte plasztikusan domborítják ki a rajzot.

A tervezetek jellegzetes volta mellett még a bársony színének tanulmányozása látszott fontosnak, a tónus mélysége, a minőség kiválasztása. Sorba próbálgattam a pesti bársonykereskedőket, összekutattam összes készleteiket és valósággal üldöztem őket, míg olyan árnyalatot nem teremtettek nekem elő, minőt kívántam.

Mert a míg az egyik színárnyalat ezüstös, aranyos fényt adott az égetés alatt, a másik piszkos, kormos, jelentéktelen hatást adott. Különösen a sötét heliotrop színnel lettem réme a szállítóimnak, — de furcsa is volt az: míg az egyiken gyönyörű szivárványszineket idézett elő az égető tű, a másikon közömbös, hasonlíthatlanul bágyadt fényt kaptam csak.

A Huszár Ilona báróné által rendezett első női kiállításon, hol legelsőben állítottam ki az égetett bársonyt, már meglehetősen biztos voltam a megválasztandó szinekben.

De azóta is lényeges javításokat és fortélyokat értem el. Az első ilyenféle javítás volt, hogy erősen kiégetett konturvonalakat, melyek világos alapon egész barnáknak látszottak, elhagytam s csak fényesen vésték be az alapba úgy, hogy a kész munkánál nem is látszottak, — naturalisztikus dolgoknál pedig egészen elhagytam. Színre nézve pedig azt láttam, hogy a mély, szürke szín mindenekfelett szépen adja vissza a fényt, az árnylag legsötétebb alap mellett a minta leghatásosabban emelkedik ki. Azonfelül a semleges alapszín naturalisztikus motivumok feldolgozására legalkalmasabbá teszi, — eltekintve, hogy egy-egy ilyen darabot bármely szinű szobában lehet elhelyezni, anélkül, hogy az összhangot veszélyeztetné. A szürke alapon az égetés leginkább megfelel az elnevezésnek: «velour nacré», igazán úgy néz ki, mint a gyöngyház berakás.

A plüsön való égetés megint új és váratlan hatásokat hozott elő, mert a míg a bársonyon az égetés adja az ékitményt, addig a plüs beégetve valami tompa, érczes lüsztert kap és inkább alapnak alkalmas. Azért ennek számára olyan mintákat vá-

lasztottam, hol a minta megmarad érintetlen plüsnek és plasztikusan emelkedik le a régi bőr, vagy bronzlemezhez hasonló égetett alapról, a mi rendkívül pikáns effektusokat ad.

Festéssel is kombináltam és csak legfőbb fényhatás gyanánt használtam a levasalást vagy égetést.

Egy ilyen tetszetős darab volt egy faldísz: «Hullámcsapás», mit Teleky Sándorné grófnő inspiratiójára csináltam, ez abban a kitüntetésben részesült, hogy a Műbarátok körének karácsonyi kiállításán Andrássy Géza gróf vette meg.

Misemondó ruhákat is készítettem, valamint egyéb világi toiletteket. Egyebek közt a tavaszszal főuraink által tartott tündérszép lovagjáték alkalmával volt szerencsém Széchényi Imréné grófnő számára egy zöld bársony lovaglóruhára korhű ornamentikát beégetni, mi főleg azért nyerte meg a grófnő tetszését, mert az égetés szine teljesen összevágott az antik arany csipkeszegélylyel.

Legutóbb a német sajtó foglalkozik sokat a dologgal és Amerikából is kaptam megrendelést.

A turini nemzetközi kiállításra főleg szürke alapú munkákat küldtem, és hogy ezek által Magyarország iparművészetének sikerében én is osztozhatom, vigaszul és kárpótlásul szolgál sok küzdelmes óráért és keserű csalódásért. Az osztályrészemül jutott hivatalos kitüntetésen kívül több megtisztelő méltatásban is részesültek munkáim, iskolák számára megvásároltattak stb. Még ma is érkeznek hozzám levelek olasz és német művészek és művésznőktől, melyekben az eljárás nyitját s egyéb erre vonatkozó felvilágosításokat kérnek tőlem.

És ez a tény bátorított és indított arra, hogy Önök előtt tisztelt hölgyeim előadjam kis találmányom történetét és fejlődő proczesszusát, és hogy békés foglalkozásom mentén szerzett tapasztalataim alapján én is hozzájárulhassak iparművészetünk föllendüléséhez és a női kérdés megoldásához.

Sok szó esik nálunk is a nőemanczipácziói, a nő keresetforrásáról stb. érdekes és időszerű dolgokról.

Az én szerény véleményem, hogy az iparművészetnek ná-

lunk váratlanul nagy szerepe lesz e fontos kérdések megoldásában, csak idő kell hozzá, míg nagyközönségünk izlése és érdeklődése a helyes irányba terelődik.

Nem hiába állítják esztetikusaink, hogy a művészi ipar a népek kulturájának legfelső foka, és csodálatos jelenség, hogy míg teljesen vad néptörzsek ruházatán és eszközein bámulatosan művészies dekorációt találunk, addig a lelki szükséglet használati tárgyakat művészileg átszellemült formában és ékítménynyel öntudatosan alkotni a legműveltebb, legfejlettebb izléssel bíró népek attributuma. A mi szép hazánk közönségének nagy része is elösmeri ugyan egy-egy családi arczkép, humoros vagy megható genrekép, — esetleg banális tájkép megbecsülendő voltát, — de már mire való egy művészileg formázott virágcserép, sétapálcza vagy kenyérkosár, — ezzel még távolról sincs tisztában, — pedig népies művészetünknek európai híre van. A nők hatásköre e téren lényeges tényező, ő általuk az érdeklődés, a műértelem a család gyúpontjából indul ki, sőt a művészet mint nevelési eszköz az otthonban talál legtermékenyebb talajt.

Hozzák csak bátran divatba a művészi szépet, de nem mint egynapos szeszélyt, hanem mint tisztultabb meggyőződést, mint egy békéltető, üdvözítő igazságot.

A művészet istenek ajándéka, kárpótlásul adták a földi halandónak az oly igen rövid, oly igen mulandó boldogságért. És hogy tényleg isteni eredetű, mutatja, hogy minden őszinte, lelkes híve önmagában, saját szerény tevékenységében találja megelégedését, boldogságát!

És erre a semleges terrénumra, erre a nemesítő magaslatra nekünk magyar, — hogy ne mondjam — budapesti nőknek különösen szükségünk van. A mi rohamosan fejlődő szép fővárosunkban különféle elem surlódik forrongó zűrzavarban és sok idő telik el, míg ebből tisztult, megállapodott társadalom lesz.

Pedig e felé kell törekednünk és a mai kor vajudásának más megoldása nem lehet, mint művészet, béke és szeretet. Dolgozzunk és szeressük egymást, így leghamarább megtaláljuk a helyes utat, az igazságos czélt.

Van nekünk is istenadta tehetségünk, sőt mi több, vannak már kitünő iskoláink is, csak egy hiányzik: a kellő kereslet, a nagyközönség érdeklődése.

Sokszor lehet hallani, hogy minden, a mi magyar, az rossz és drága. Hát adjanak nekünk alkalmat, hogy megtanuljunk jól dolgozni — és adjanak elegendő keresetet, hogy olcsón dolgozhassunk. Ma persze nem tudunk versenyezni a külföld fejlett iparművészetének termékeivel s főleg azok olcsóságával, de a mit nyujtunk, megérdemli a pártolást, a fejlesztést. Azonban a kezdet nehézségeit csak karöltve vagyunk képesek leküzdeni, a művészet pedig a népek virága, minálunk még zsenge virágocska, gyöngéd női kezek ápolására méltó.

És önök, tisztelt hölgyeim, kiknek kezeibe le van téve a jövő magyar nemzedék nőinek erkölcsi és szellemi fejlődése, leghivatottabb ápolói ennek a legnemesebb, legistenibb virágnak: a magyar művészetnek.

Uj-Pest. *Mirkovszkyné Greguss Gizella.*

A MI NEMZETI NEVELÉSÜNK.

Nem tudom, miért szeretjük mi annyira azt a német nyelvet. De az tény, hogy «a jó társaság» beszédében a német torzszavak, germanismusok ezer meg ezer, borzasztónál is borzasztóbb hajtásai virágzanak, sőt bizonyos társadalmi «*schlif*»-re mutat, ezeket a szörnyszülötteket minél sűrűbben keverni beszédünkbe.

Mintha a magyar nyelv oly szegény, olyan kifejezéstelen volna, hogy művelt ember már egyáltalában nem is tudna e német szólások nélkül szellemesen beszélni. A társalgásban, hivatalban, utczán és szalonban, sőt — bátran ide irom: az iskolában is lépten-nyomon kisért ezeknek ezernyi réme.

És ez a baj nem a régi német világból hátramaradt rossz szokás, melyhez reményünk lehet, hogy egyéb idegenségekkel együtt ezt is levetkőzzük, mint már annyi mást. Nem. Ez folyton terjed, új meg új gyökérből hajt: majd pongyolaság a táplálója, majd meg tüntetés a magyar nyelv szegénysége mellett. Még a megbocsáthatóbb ok, ha a nyelv tökéletes ismeretének hiányából ered.

Hanem a kiirtásukra mindenképen törekednünk kell.

Nemzeti nevelés! Mennyit irnak ma a nemzeti nevelés mellett és nemcsak nyugodt lélekkel elhallgatjuk nap-nap után, hogyan öli el a *bonne* és a *gouvernante* gyermekeinkben a magyar nemzeti érzésnek legelső csiráit, hanem segitünk nekik saját magunk is. Mi, a kik magunkat jó magyar hazafiaknak valljuk, a kik szivünkre tett kézzel esküszünk, hogy soha mások nem kivánunk lenni, mint magyarok.

Igen, elöljük a nemzeti érzést azzal, hogy nem fejlesztjük. Az a nyelv, melyet a gyermek először megtanul, azt bátran

nevezhetjük értelmetlen zagyvaléknak. Miért tanulja a magyar gyermek ezt a *zagyvalékot?* Ugyanazzal a fáradsággal nem lehetne-e megtanítani neki a helyes, tiszta magyar szavakat? Egyáltalában nem értem, mire való a gyermekekkel selypítve, elferdített, nyakatekert szavakkal beszélnünk. A nevelés feladata mindig tökéletes mintát nyujtani. Miért hát azzal a parányi jósággal épen a legfontosabban, a beszédben vétení e törvény ellen?

De ez a kényeskedés, azaz a gyermek kényeskedésének dédelgetése még nem olyan veszedelmes, mint az a rengeteg szörnyszülött szó, mely a német elferdítéséből keletkezett. A szegény kis magyar *bubi* vagy *mädi* — legjobb esetben *baby* — alig dugja ki kis *nozi*-ját a világba, már egészen elboritja ez az idegen szóáradat. Jön a sok *tanti* és *onkli*, kik vetélkedve dicsérik a *herczig* kis *mädi* vagy *süsser fratz* kormos vagy kék *kukijá*t (pardon kukijait, mert ez a helytelenebb), pisze *nozi*ját, selymes szőke *lockni*ját, *zärtlich* kis alakját. Aztán kap a buba *papit*, de nehogy *schmutzig* legyen a szép piros *surcz*, felköti a dada a *partedlit* (állkendő). Jaj, be csecse, az van *rástickolva:* a papa kedvencze, — azaz hogy rosszul láttam: a mama *lieblingje*. Rácsücsül a *sámli*ra (zsámoly) és *papil grizpapit* (darapép), mert ez a piczikének a *Leibspeiza*.

Az első szavak, a melyeket hall, s a melyeket csakhamar meg is tanul, mert mindennap hallja, nyakatekert idegen szavak. S a mint nagyobbodik, szaporodik idegen szóismerete. Megtudja a dadától és mamácskától, hogy a harisnyát *strimflinek*, a harisnyakötőt *strumpandli*nak, a kabátkáját *rekli*nek, gallérkáját *kráglinak* hívják és az Irma vagy Zsuzsa tantinak *schmeichelkedve* dicsekszi el, hogy kapott ám új *máslis käplit* (főkötő), selyem *lájbit* és piros *surczot*, és még *hozentragli*-t is. A gondos mama, a ki mindig *kummerfoll Lieblingjének* az egészsége miatt: elárulja, hogy egy *gradhalterre* is *spendiroz* a kicsinek... Aztán közeledik a karácsony ezer apró gondjaival. Nagynak, kicsinek egyaránt micsoda töprengést okoz: mit hozzon a *kristkindli?* A gyermekek ezer kérdéssel ostromolják a mamácskat, apácskát:

vajjon hoz-e a Jézuska *Kristbaumot* is? Vagy csak egyébb *kriskindlit?* Sok-sok czukerlit! Anyuska minden este a lelkére köti a gyermekeknek:

— Médikém, aztán imádkozzatok a *Schutzengelhez,* hogy sok szép *Kristkindlit* hozzon! — Te is bubi, — mert a Jézuska csak a jó *Schutzkindet* szereti.

És a gyermek az ő okos kis fejével kisüti, hogy a *Schutzkind* ő maga.

Mert ezt magyarul mondani nem lehet. Kérdezte anyuskát, s ő sem tudta. De hát akkor mire való emlegetni? Nem világos az, hogy az őrzőangyala a gyermeknek őt magát őrzi? A nélkül, hogy külön nevet kellene kapnia ebben a szerepében.

Oh weh! szegény magyar gyermek! Hiába őriznek téged Schutzengeleid, el van már kárhozva félig-meddig a te legnagyobb kincsed: jó magyar nyelvérzéked.

De hát ne *jammeroljunk!* A mit a szülői ház elhibázott, majd helyre hozza az iskola. Hisz utóvégre is ez való arra, hogy a gyermeket helyesen beszélni tanítja. Azért jár oda.

Úgy van. — Tanítója le is szoktatja a selypítésről, stb. és elszánt lélekkel fog hozzá a «nemzeti nevelés»-hez. Meg is felelne neki talán mindenki olyan lelkiismeretesen, oly lelkesedéssel, és főképen olyan eredménynyel, a mint azt több nemzetiségi vidéken működő néptanítónál örömmel tapasztalhatjuk. De hisz a tanító maga sem tehet talán róla, hogy öntudatlanul is rabja az efféle idegenszerüségeknek. Annyira közhasználatuak, hogy a legmagyarosabb érzés sem óv meg tőlük mindenkit s az ujságok, napilapok, tankönyvek egyaránt terjesztik.

Mindjárt az első mondat: *üssétek fel a könyvet az első oldalon.* Ez se magyar. A könyvet fel*nyitjuk.* Aztán tovább.

— Mit értesz *ez alatt?*

És a gyermek felel:

— Ez alatt azt értem stb.

Miért nem helyesen: *ezen* azt értem.

Majd újra. A gyermek olvassa könyvéből:

— *A törökök leverettek Hunyadi által.* És a tanító nyugodt lélekkel teszi fel a kérdést:

— *Ki által* verettek le a törökök?

Miért nem javítja ki a tankönyveknek lépten-nyomon előforduló nyelvhibáit, illetve magyartalanságait. (Pl. az *által* névutó szenvedő ige mellett nem állhatván, használjuk a *tól, től* ragot. A magyarok*tól* megveretik a török sereg. Ha épen nem kerülhetjük a szenvedő igét. De el is kerülhető könnyen. Melléknévi igenév is helyettesítheti néha pl. Magyarok*tól megvert* török sereg. De nem *által megvert;* sem pedig *festő által* festett kép, avagy *általam említett eset,* hanem itt már személyragozott igenév a magyarosabb. Tehát *említettem eset,* stb.)

Megint más alkalommal odaszól a tanító a gyermekekhez:

— Mi felett verekedtek?

— Mi felett kaczagtok olyan nagyon?

Magyar ember vala*min* kaczag, *ezen* vagy *amazon* veszekedik, *ezen* tanakodik, *arról* elmélkedik, vitatkozik stb.

Ismét más eset fordul elő (azaz pardon: magyarul ez így hangzik: *más eset adja elő magát).*

— Hány hét előtt kezdődött az iskola?

És hallottam már, mikor a gyermek istenadta jó nyelvérzékével felelte, hogy:

— Az iskola két *héttel ezelőtt* kezdődött.

S tanítója nem vette észre, hogy ő hibázott a kérdésben.

A nyelvtani kézikönyveknek külön szakaszban kellene ezekkel foglalkozni minden fokon. Mert ha összegyűjtve állítanák szem elé, tanító és növendék egyaránt jobban megszivlelné, mintha csak alkalomadtán említenek fel futólag egy-kettőt közülök. (Ha tudniillik egyáltalában felemlítik.)

Füredi Ignácz *Magyar Nyelvhibák* cz. műve összegyűjti szótárszerüleg a magyartalan szavak és szólások halmazát, de az említettem esetekhez hasonló kifejezések leggyakrabban előfordulván, és az iskolai tankönyvekben gyakoriak lévén, külön figyelmet érdemelnének a nyelvtani kézikönyvekben.

Az irásbeli dolgozatoknál például szintén magyartalanságra

szoktatjuk a gyermeket, ha azt kívánjuk tőle, hogy a keltezést így irja: *Budapest, 1902. stb.* Ennek a teljes mondata ez: Kelt: Budapes*ten* stb. Tehát így irandó: *Budapesten 1902. stb.* Pedig alig van iskola, a hol erre figyelmet fordítanának. Már a levelek címzése más elbirálás alá esik. Itt ragot nem kell alkalmaznunk a helynévhez, a postai zavarok elkerülése végett. Hanem azért a címzésnek egy részét megmenthetjük a magyarosság számára. Ezrivel hoz a posta ilyen címzésü leveleket: *Őnagysáya N. N. úrnőnek.* Ez helytelen — mert németes. Magyar ember nem beszél így: adja át ezt a levelet őnagysága N. N. úrnőnek. Hanem így: adja át *N. N. úrnő őnagyságának.*

Minderre és még sok hasonló idegenszerüség elkerülésére, mely ellen a Magyar Nyelvőr is és nagyobb nyelvtan könyveink is annyit küzdenek, első sorban a népiskola feladata figyelmeztetni a gyermeket, nehogy a megszokás és elhanyagolás által vérévé váljék és egészséges nyelvérzéke szenvedjen miatta. Különösen az erősebb nemzetiségi vidékeken van kettőzött figyelemre szükség. Mert a gyermekek egymástól is sok rossz beszédmódot tanulnak el. Mindig résen kell lennünk, mindig vigyáznunk kell rájok is, hogy kijavítsuk öket, de magunkra is, nehogy az ostorozott hibába essünk.

Ne tanítsuk a gyermeket *nádlisat* kötni, hanem *fordított* szemeket; ne *stickoltassunk* velök *einsatz*-okat, ne *merkeltessünk kreitzöltéssel Tischläufer*-eket, ne gyötörjük — a nyelvérzékét: *stickolt strá*fokkal, *netzolással*, hanem *hímeztessünk, hurkoltassunk* keresztöltésü asztalfutókat, hímzett szalagokat, betéteket, ne szabjunk nekik *zsupon*-t, hanem alsószoknyát, nem *gurtnit*, hanem övet. Általában tanítsuk meg ruhát varrni, és öltözködni — magyarul. — Mert rém dolog azt hallgatni:

— De bő a *schlussa* ennek a deréknak.

Feleli rá a tanítónő:

— Varrja beljebb a kapcsot a *schlusbandon.* (Derékkötő.) Hát a szoknya *korcza* jó? Varrjon rá egy *druck-knöpflit!* (Biztosító kapocs.)

Nem, ezek nem *druckfehlerek*, — magyarosan — hanem el-

lesett párbeszédek az iskolából. És pedig egy tiszta magyar vidéki iskolából. Tudnám folytatását is adni a *säszlik* és *fals* aljak, *snur*-ok és *pertlik* egész legiójáról, mig a ruha *fertig* lesz és a mama megelégedéssel *konstatálja*, hogy *fessen* áll leányán és *knapp passol* a derekára, nem igen *pucczos*, hanem *nett* az egész, szóval *jól néz ki* benne. (Pedig jól is *festhetne* benne.)

A tanti pedig a szoknyától van elragadtatva.

— Micsoda pompás *snittje* van! — Nyomban le is szólja a szomszédék Juliskáját.

— Láttad a ruháját? Milyen *snasz* az egész, milyen *slampet* benne! — Persze, mert *schmutzigok* és nem *spendiroznak* a ruhára. Pedig mai világban «Kleider machen Leute.»

Én meg azt mondom: beszédje teszi az embert. A ki igy képes beszélni művelt ember létére az mindennek vallhatja magát, csak magyarnak ne. Mert szégyen reánk! Pedig — édes Istenem, hányat ismerek csak én is, és ismernek kedves olvasóim is, a kik még ezeknél is rettenetesebb magyar stylusban gyilkolják szegény nyelvünket. A mi szép, zengő magyar nyelvünket. És tessék csak megfigyelni, férfi igy nem igen beszél. Ritka eset az. Hanem mi, nők, a mi átkunk az, mert a mi *ressortunkba* tartozik az a rengeteg kézimunka, és toilett darab, melynek neve egyé sem magyar. — Azaz, hogy mindeniket a csúfnevén (magyarul *Spottname*) emlegeti. Hogy miért? Isten tudja. Talán az idegenes zárdai nevelés oka egyrészt ma is ennek, másrészt iparunk régi idegen nyelvű nevelői, kik egyszer elterjesztették a német elnevezéseiket, s ez aztán úgy meggyökeresedett, hogy ember legyen, a ki egészen el tudja kerülni használatukat.

De haladjunk tovább! (Ez magyar fordításban igy hangzik: ne *passoljuk* el időnket az iskolában, csináljunk egy *Sprung*-ot és menjünk ki az életbe.)

A kis lány kijárta a felsőbb leányiskolát. Otthon a főzésre, házi dologra fogják. Csakhamar egészen otthonos lesz a *Haushaltung*-ban. — Kiad a *speisz*-ból, megfőzi a *csuszpajszokat*, készit pompás *faschirozottakat* különböző «*pikáns ízű sauce*»-okkal. *Mártás* néven senki sem értené, sem *vagdalt hús* vagy

főzelék néven, ízletes dinsztelt (párolt) *garnirung*-okkal, megtanul vagy 50-féle *Kugler Bäckerei*-t készíteni és senki sem tudja a kappant nálánál ügyesebben *trancsírozni*, sem *aufsatzot* szebben feldiszíteni. (Hogy miért nem *talpas tál* ennek az elfogadott neve, az örök rejtély fog előttem maradni.)

A mama boldog. Leánya úgy takarékoskodik — akarom mondani *spórol* a pénzzel, akár csak ő maga. Aztán elvégzi helyette a szekrény — magyarul: *a schiffon rájmolást*, rendben tartja az ebédlő*kasztent*, a *schublade*-t (fiókos szekrény), ő egészen meg van kimélve.

Már maholnap férjhez adó a kis bakfis. Kezdi pedzeni a papa előtt, hogy egy pár *Kränzchen*-be el kell vinni a télen. Az öreg ugyan dörmög (értsd: *brummol*), hogy kora még az, de a mamának már *kopfwehje* van, hogy a kis lány *stafirung*jához is hozzá kell fogni.

És csakugyan eljön az ideje: a pipiskéből nagy leány lesz: férjhezadó. Következnek a bálok és majálisok. A kicsike mindenütt valóságos *Eroberungokat* csinál. Olyan *herczig* modora és olyan *schlifje* van (miért nem inkább *rutin*, ha már nem találunk megfelelő magyar kifejezést?) hogy mindenkire jó *Eindruck*-ot tesz, ő a *Vortänzerin*. Aztán jó *schvádája* van, schlagfertig, hát akad *kourmacherje* bőven. — Most is a *garnizon legsnájdigabb Leutenantja kurizál* neki. — Ugyan hallgassuk csak, mit beszélnek?

— Nicsi nagysám, pardon egy valzerre!

— Tudja, hogy én schwermolok a valzerért.

— Schwermolok én magáért, olyan zart, olyan nett mindig.

— Spóroljon a komplimentjeivel. *(Bók*, az igen *rusztikus.)*

— Tudja *razend* tudnék lenni ilyen szőke hajért!

— Nini, elvesztettem a *kontynádlimat*.

— Vajjon hol?

— *Andungom* sincs róla. Pedig *echt* volt.

De azért *Ahnungjai* vannak a bál után. Neki is, a mamának is.

A sok szép családi *Schmuck* megtette a hatását. Most már csak egy szerencsés *Lós* és a *Zukunft ist bestimmt*.

Másnap Miczi vagy Liczi nagysám boldogan meséli barátnőjének:

— Képzeld, az éjjel *nachtmuzikot* kaptam. Persze rögtön meggyújtottam a gyertyát a *nachkazlin*, odalopództam az ablakhoz s a *firhang* mögül meglestem őket.

S a kis lány azóta egészen *zerstreut*. A mamának ellenben egészen igen jó Launája kerekedik tőle. — Nagyszerű *occasio!* Vétek volna elmulasztani. *Zicker*, hogy elveszi. Azóta mindennap *fensterpromenad* járja. Aztán mennyi *Anzikt!*

A mama siet meghívni egy kis *plausch*-ra (tracs), a többi *noch zu haben* gavallérokkal együtt. Majd egy-egy *souper, diner*, stb. az ezüst *eszczájgok* fényesen *kipucczolva* hirdetik a jólétet. Minden pompásan sikerül. S a vőlegényjelölt mindinkább *felstimmolódik* abban a *geheimlich* kis lakásban, a hol az ember olyan *gemütlich* érzi magát.

A «barátnők» már *bissig* hangon teszik meg *Bemerkungjaikat.*

— Nem mintha nem *gönnolnám* neked, de tény, hogy sohasem lesz semmi belőle. — Az egy *frech* frater stb.

De a mama is, lánya is elég *schlagfertigek* hozzá, hogy megfeleljenek reá.

— Nem mi *bezitzoltuk*, ő jött magától.

És csakugyan jön nap-nap után. Miczi vagy Klári nagysám megismeri a lépéseit, a mint a *Gangon* feljön, a *Vorzimmerben* leveti az *Überzicherjét*, esetleg *galoschni*-ját (felöltő és sárczipő akar lenni), *tringeldet* ad az inasnak és *klopfol* az ajtón, s egy sickes mozdulat — s belép. — Csupa klack, frack és lack. *Kravatlija* kifogástalanul áll, *Frackján* vagy *Kaiserrock*-ján (Ferencz József kabát), avagy egyenruháján nincs egy *fleck*, szóval «comme il faut» az egész ember.

És elkövetkezik a nagy pillanat, melyben elhangzik a «beszéljen a mamával» édes szózata. Ha tiszt a boldog vőlegény, *Urlaubot* kér, s megtartja az esküvőt.

Tehát férjhez adjuk a leányainkat. S az új menyecske majd előlről kezdi azt, a mit ő vele tettek a nemzeti nevelés szolgála-

tában. Neveli gyermekeit úgy, a hogy őt nevelték. Honnan is tudna jobban? Vagy ha tudná is, hisz ilyenkor, ha figyelmeztetnek rá, tudjuk, érezzük mindnyájan a bűntudat súlyát, mely lelkünket terheli, — de hol vegye a fáradságot, a lelki erőt, hogy mindig szigoruan ügyeljen magára, mikor ez így megszokottabb és kényelmesebb.

Keine Idée! Ezt ugyan hiába várjuk a szegény fiatal mamáktól, a kiket még bizony úgy elfoglalnak a jourok, toilette dolgok. De még kevésbbé az idősebb mamáktól, a kik már úgy megöregedtek eme rossz szokásban, hogy eszökbe sem jut letenni róluk.

Pedig hej, de sokat tehetnénk mi, nők, tehetnétek ti, magyar édes anyák a mi szép magyar nyelvünkért, a mindnyájunk édes anyanyelvéért, melynek mostohái vagyunk majdnem kivétel nélkül. — Többet, sokkal többet használnátok a haza ügyének, ha csak saját gyermekeiteket nevelnétek tiszta magyar nyelvérzékkel, megtanitanátok tisztán magyarul beszélni, mintha öt-hat magyarosító egyesületnek vagytok alapitó és pártoló tagjai.

Teszek egy Vortragot, szívleljék meg kérem! Félre ezekkel a rút hangzású eltorzított szavakkal! Művelt nemzet tagjai vagyunk ez a szokás pedig ugyancsak nem nagy műveltség jele. — Inkább beszéljünk egészen németül, csak ne tegyük magunkat nevetségessé az idegen nemzetiségek előtt, a kik — ilyen nemzetiségi vidéken nem egyszer volt alkalmam keserűen tapasztalni — valósággal gúnytárgyává tesznek bennünket. És bizony nem is alaptalanul.

Szászváros. *Hajtman Etelka.*

A NŐK GAZDASÁGI OKTATÁSA.*

Kedves Kartársak! Hosszú éveken át figyelem a nők tevékenységét. Az utolsó 25 év alatt a nő hazánkban elvesztette csaknem minden hasznot hajtó munkakörét, ujat pedig nem tanítottak neki, mert az a pár 1000 tanítónőképző-, kereskedelmi- vagy ipariskolát végzett nő, a tanittatlan milliókkal szemben elenyésző csekélység. S a tanítónőket bár kitünően is képezik elméletileg, a gyakorlati képzésök gyarló. Pedig a tanítónőknek a gyakorlati életre való előkészítése, szerény véleményem szerint, ép oly fontos, mint azoknak elméleti képzése.

Mi magyarok első sorban földmivelő nemzet vagyunk, azért a földmivelőnek, a gazdának kell élettársat, munkatársat, feleséget képeznünk. A 6—7 millió asszony közül elenyésző csekély nálunk a gyári munkásnő, de jól is van ez igy, — mert a nőnek a házon belül kell foglalkozást találnia, mert, ha ez nem igy lesz, megöljük a családi életet, megöljük magát a nemzetet. Ma még a férfi, többé-kevésbbé eltartja a családot, vagy ha nem birja, — mint a középosztály — nem nősül; míg a köznép férfiai nem birván eltartani feleségét és gyermekét, veszi a vándorbotot megy jobb hazát keresni! Nem akarom itt részletezni, hogy hazánkban mennyire munkátlanná lett a nő (talán kivétel az egri), nem akarom ecsetelni, hogy a legszegényebb család is a szükségleteit a boltból szerzi be. Bár szállna le népéletünk tanulmányozására egy-egy nemzetgazda, figyelné meg ott vidéken ezeknek a szatócs boltoknak a forgalmát, megdöbbenve venné észre, hogy szivárog fillérenkint külföldre e nemzet verejtékes vagyona s e fillérek milliardjai emésztik igazán a nemzet vagyonát! Számitsuk ki, menynyit adunk ki a külföldnek évente — fehérneműre, ruhára, lábbelire?...

* Hevesmegyei általános tanító-egyesület közgyűlésen tartott előadás.

Mit kapunk vissza a búzánkért, gyapjunkért és az annyira fölmagasztalt baromfiainkért. Elenyésző csekélységet! Petroleum, rizs, sőt még a kávé is életszükségletté lett, minden rendes parasztházban. Hazánk gazdasági válsággal küzd, keresik a nemzetgazdák, keresik jeles politikusaink, hogyan lehetne a válságból kibontakozni? A ki igazán alulról, a népen kezdi a megfigyelését, ki nem resteli a fáradságot, ki nem akarja a külföldi teóriákat, tapasztalokat hazánkban sablonszerűleg megvalósítani, rá kell jönnie, hogy nálunk más forrásból fakadnak a bajok mint a külföldön az orvosság sem lehet egyenlő. Míg a nyugati kulturállamokban minden talpalatnyi termő földet értékesítve kihasználnak, s míg külföldön a nő és a gyermek is termelő már, addig — mondjuk hála Istennek nálunk a föld még nincs kihasználva. Nálunk a nőnek s gyermeknek aránylag igen kis százaléka küzd a kenyérért. A művelt nyugaton, hol a természet magától igen keveset adott, a megélhetési mód nehéz — hol a csekély termőföld még nagy fáradság árán sem adja meg a mindennapi kenyeret; ott a nő már régen kénytelen volt a háziiparral foglalkozni; később otthonában nem találván háziipar-munkát, — természetes folyamatként fejlődött a gyári ipar.

De a gyári élet a nőt elvonja házi körétől s elszokik a házi munkától is. Egy egri paraszt embertől hallottam: «Asszonyom, nem adom lányomat a dohánygyárba, bármennyit keressen is leányom, nincs annak látszatja, elszokik a dologtól, mindig a czifra rongyon jár az esze!» Nincs időm most tárgyalni, hogy a nők erkölcsi életére mily kártékony hatással van a gyár, csak az látja e szomorító képet, ki velem együtt nem sajnál a dolgok mélyére is tekinteni. Mielőtt az Alföldre mentem volna lakni, rajongtam a gyárakért, ma félve látom az Alföldön imitt-amott feltünni a gyári kéményeket, pedig tudom, hogy csak az az ország gazdag, hol az ipar s kereskedelem fejlett, de itt van a specziális magyar viszonyoknak, nyugattól való eltérése. Talán 20—25 év választ még el bennünket a gyári élettől, mert állítsák fel bár állami támogatással egyik gyárat a másik után, míg tömeges munkásfelesleg nem lesz, kik a nyári időszakban mezei munkát nem

kaphatnak, addig igazi magyar gyári munkásokról szó sem lehet! Ha ez édes magyar haza földje a legintenzivebb munka mellett sem bír munkát adni, s ha majd megnégyszereződött ez ország lakosa, a föld nyers terményei fölhalmozódtak körülöttünk, akkor magától, ú. m. Amerikában kifejlődik az ipar s gomba módra állanak elő a gyárak is! Szerény nézetem szerint nekünk nem a szomszéd nyugat államok gazdasági viszonyait kell tanulmányoznunk, hanem az őstermelő Amerikát, oda kell mennünk ellesni, hogy a nyers terményeket hogyan szállítják messze földre, hogyan konzerválják a szállításra nyersen nem alkalmasakat! Míg nálunk csak a tudományos folyóiratok tárgyalják az amerikai hűtő-gyümölcsszállító vasutakat, — addig Bécsbe már, úgy tudom, meg is alakult erre nézve a részvénytársaság is! Tagadhatatlan keleti népek vagyunk, kényelemszerető, bennünket még a kényszerűség is csak a legvégső szükségben szorít a munkára. Nálunk a munka még ma sem tisztesség, hanem szégyen! Ha nem találunk úri módunknak megfelelő munkát, kereket oldunk, megyünk jobb hazát, könnyebb megélhetési módot keresni. Pedig a magyar faj ügyes, tanulékony, eszes, de nem törődik a holnappal, nem tud számolni, különösen nem tud az asszonynép. Minden aggodalom nélkül adja ki az utolsó fillérjét is; ezen az úton vándorol aztán ki fillérenkint az asszonyok kezéből hazánk vagyona, gazdagsága. Észre se veszszük, hogy vérrel szerzett hazánk földje idegen kézre kerül. Ne várjuk meg tehát, míg az utolsó göröngy sem a mienk már, keressünk módokat a megmentésökre és *mi tanítók, kiknek kezében van a jövő nemzedék sorsa, hassunk oda, hogy a módos paraszt gazda, kis gazda vagy szegény munkás embernek a nő fele segítsége, munkatársa legyen.* Kérve kérem Önöket, hogyha a magyar haza, magyar föld sorsát szívükön viselik, ha ezt az 1000 éves vér áztatott földet meg akarjuk tartani, vegyék a *női munkát* is *komolyabban* számba. Tanítsuk már a leánygyermekeket az iskolában reális gyakorlati dolgokra, mert a nő, ha az iskola keretében gyakorlati oktatást nem nyer, kilép az életbe a nélkül, hogy az iskolában nyert elméleti ismereteknek hasznát venné! Németországban az elemi iskolák tantervei úgy

vannak szervezve, hogy minden elméleti tantárgy a nő jövő hivatásának előkészítésére irányul. Ne késsünk a gyakorlati képzéssel sokáig, hanem ragadjunk meg minden alkalmat, hogy a nők gazdasági oktatását ne csak papiroson, hanem a valóságban is keresztül vigyük. Szerény tehetségem szerint én is próbáltam e járatlan ösvényen kisérletezni, 1900-ban a «Nemzeti Nőnevelés»-ben az alföldi viszonyokat szem előtt tartva, *földmíves leányok részére kértem iskolákat.* Az 1901. évben ismét a «Nemzeti Nőnevelés»-ben fejtettem ki, hogyan képzelem én hazánkban a nő gazdasági képzését haszonnal megvalósítani.*

1900-ban itt Egerben, nagyságos Halász Ferencz osztálytanácsos és nagyságos Scossa Dezső tanfelügyő buzdításával megkezdtem *az első gazdasági ismétlő leányiskola gyakorlati oktatását* Csoór Szeréna kisasszony segédkezésével. Nem a külföldi viszonyok, nem is az állami mintatelepek, hanem *egy kis paraszt családi kör* lebegett szemeim előtt, mert ez a biztos alap csak, ha erre épitjük gyakorlati tanításainkat, — nem épitünk ingoványra s nem repülünk magasabb sferákban! Nekünk, tanitóknak le kell szállanunk a paraszt otthonokba, ha azt akarjuk, hogy a műveltség és a gyakorlati képzés gyökeret verjen közöttük!

Én a háztartási, kertészeti stb. oktatásomat mindig a növendék tapasztalataival, megfigyelésével kötöm össze. Ha a növendékek előképzettsége kielégitő, részletesebben adom elő a tárgyat, ha pedig elöképzettségök nincs, csak a legszükségesebb fogalommal bővitem ki ismeretkörét. Inkább keveset tudjanak, de jól, mint sokat felületesen, vagy sehogy sem értsék meg.

Kiindulási pontom tehát *egy kis paraszt otthon*, kerttel, baromfiudvarral, sertés- és tehénóllal. E kis otthon körül utazom én három éven át tanitványaimmal együtt. Első évben kisebb a kör, másodikban bővül, s a harmadikban felölelem mind azt a tudnivalót, a melyre az én hitem és meggyőződésem szerint *egy paraszt asszonynak szükséges lehet.*

* Lásd a «Nemzeti Nőnevelés» 1901 májusi füzetét. Szerk.

Tanultuk *a háztartástan köréből*: 1-ször Lakás. Ruházat. Táplálkozás. Háztartási napló. 2-szor. *Kertészetből:* Talaj. Növények életének feltételei. Konyha vagy zöldséges kert beosztása. Kerti és mezei vetemények. Melegágy. Gyümölcsös kert. Szőlő és gyógynövények. 3-szor. *Állattenyésztés:* Tehén és sertés. Részletesen a baromfiak tenyésztése, tojás, tej és tejtermékei. 4-szer. *Egészségtan:* Testünk ápolása, betegápolás, ragályos betegségek, életmentés. 5-ször. *Gyermekápolás és nevelés köréből:* A nő erkölcsi élete, a nő kötelességei és jogai. A kiindulási pontra vissza-visszatérve, a házon belül és kívül folyó életet szemléltetjük, mi hasznos vagy előnyös, erkölcsi, vagy gazdasági szempontból. A mi pedig erkölcsi vagy gazdasági szempontból kártékony, arra azért vezetem figyelmöket, hogy óvakodjanak tőle és kerüljék!

(Megbeszéljük a szokott házi rendet, napi, heti, időszakonkinti foglalkozást. A napi munkaterveket pld. a tisztogatásnál észrevétlenül vezetem rá az egészség szabályának követelményeire. Mivel kezdjük a szobatakarítást? kinyitjuk az ablakot. Miért nyitjátok ki? Hogy friss levegő jöjjön be, az elhasznált kimenjen. Sok faluhelyen betapasztják az ablakot télire, okosan teszik-e, úgy-e nem? mert az ember tüdéjének épp úgy, talán még jobban friss levegőre van szüksége, mint a testnek a melegre! A szobátokat úgy-e kisöpritek mindennap, mert nem tűritek a szemetet a földön, pedig a levegő épp úgy beszenyeződik egész nap, mint a szoba földje, csakhogy a szenyet szabad szemmel nem láthatjuk, noha a szoba levegője is telve van egészségünkre kártékony hatású anyagokkal stb. stb.)

6-szor. *Kézi munkából:* I. osztályban 40 cm. hosszú szepességi vászon ezen tanulták meg a legszükségesebb öltéseket: előöltés, tűzés, beszegés, foltozás és beszövés. II. osztályban gyermek és női ing. III. osztályban gyermek-felsőruha esetleg női ruha. 7. *Házi ipar:* A magyar stylt jellemző motivumokat az Eger és vidékén lakók szürein és ködmönön megtalálhatjuk, ezek százados, sőt talán még honfoglalási magyar művészeti maradványok, ezeket ma már nemcsak az iparművészetben, hanem építkezési díszítéseknél is ott találjuk.

Ezt a jellegzetes szines hímzést közkedveltté lehetne tenni, mint a *nyitramegyei* hímzést és *kalotaszegi varrottast, ezek* már külföldön keresett árúczikkek. Annál inkább azzá lehetne tenni ezt a *szines letszelős könnyebb hímzést.* Növendékeimmel ebben az irányban is kisérleteztem. Egy fecske nem csinál nyarat. Hiába erőlködöm én egyedül, ha segitségemre nem jönnek, mert árúczikké csak az a tárgy válhatik, mely tömegesen jelenik meg a piaczon, ugyanolyan minőségben 100, 1000 darab kapható.

Erről tesz tanulságot a kereskedelmi múzeum igazgatója, midőn egy-egy csinos háziiparczikk megtetszik a külföldnek, de ha tömeges megrendelést kap, nem tud annak eleget tenni! — Azért a tanitók és tanitónők egyes vidékeken áldást hozhatnak

már azzal is, hogy *felkarolnak egyes speciális magyar iparczikket, azt többszörösítik*, téli foglalkozást nyújtanak a népnek, mely bár csak néhány fillér keresetet ad is naponta, mégis erkölcsi, anyagi jólét származhat belőle, mint a kalotaszegi varrottas vagy szalma- és gyökérfonás stb. stb. sok vidéknek áldása.

Kedves Kartársak! Abban a jó reményben zárom szavaimat, hogy Önök, a népnevelés bajnokai, hazamenve, — kiki a maga körében igyekszik odahatni, hogy a *nő munkaköre szélesedjék*, hogy a nő otthonában férjének segítőtársa *igazi felsége* legyen, hogy a nőnek otthona, ruházata ne csak a szemre legyen tetszetős, hanem az egészség szabályait is kövesse; az udvart a baromfiak tarka serege élénkítse; a ház virágos ágyakkal legyen körülvéve; a kert ne csak krumplit, babot, tököt teremjen, hanem izletes főzelékkel lássa el a családot s a fölösleges terményeket értékesíteni, konzerválni megtanulja, hogy pár év mulva az a negyven millió korona, melyet külföldről kapunk baromfiakért, megkétszereződjék, hogy a bolgár kertészek aranyai, melyeket minden évben elvisznek tőlünk, itthon maradjanak.

Vászon- és pamutárúkért is a milliók százai mennek ki külföldre, igyekezzünk azért, hogy magyar gyártmányt fogyaszszunk. Ha a millióknak csak néhány perczentjét sikerülne itthon tartani az által, hogy a paraszt asszony előveszi az orsót s újra elkezd fonni és szőni: sikerrel dolgoztunk. Tanítsuk meg tanítványainkat arra, hogy a mit maguk eltudnak végezni, ha csak pár *fillér értéküt is* — csinálják meg sajátkezüleg és ne vegyék meg csak azért, mert *olcsó!* Különösen vessük minden magyar nő szivébe, hogy *ha magyar iparczikket, magyar terméket fogyasztja*, ezzel a haza, az édes magyar föld gazdagságát gyarapítja.

Kérem a magyarok Istenét, hogy adjon ehhez nekünk kedvet, bátorságot és kitartást! Bár sikerülne hazánk népnevelését oly tökélyre vinni, — hogy ott, hol soha fű se termett — aranykalász, aranyalma teremjen és az a híres tejjel, mézzel folyó ország lenne újra hazánk, s e *hazának egyetlen lakója* se ismerje a szükséget!

Eger. *Özv. Végess Sándorné, Bogya Irma.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Olvasóinkhoz. Folyóiratunk mai füzetével huszonnegyedik évfolyamába lép. Közel egy negyedszázadra terjed immár pályafutása s ha nem számlálhatja is ezrével az előfizetőket — mint egykor remélte — nyugodtan hivatkozhatik rá, hogy ideálisan és *nemzeti szellemben* szolgálta a Nőnevelés ügyét s hű maradt azokhoz a nemes törekvésekhez, melyeket lelkes megindítói 1879-ben a folyóirat czéljául tűztek ki. Ehhez képest minden erejével azon volt, hogy «leányiskoláinkat a nemzeti műveltség nagyjelentőségű tényezőivé» emelkedésükben segítse. Ezért közölt eddig s közölni fog ezután is oly dolgozatokat, melyek rámutatnak a nevelés által megvalósítandó eszményképekre, s azon utakra és módokra, melyeket a nőnevelésben és leányiskolákban követnünk kell, ha az igazi magyar nemzeti műveltségre növendékeinket eljuttatni akarjuk. Irányczikkeink, ismeretterjesztő értekezéseink gyakorlati tanításaink és könyvismertetéseink, melyeket ma úgy, mint a multban, nőnevelésünk legjelesebb munkásai irnak, mind ezt a czélt szolgálják és soha sem váltak egyes egyének vagy érdekcsoportok önző czéljainak eszközeivé. Olvasóinkat, kik nagyrészt nőnevelésünk ügyének hasonló szellemben dolgozó munkásai, kik eddig is megajándékoztak bizalmukkal és elismerésükkel, az évforduló alkalmával arra kérjük, vegyék pártfogásukba folyóiratunkat jövőre is, és igyekezzenek azt ismerőseik körében terjeszteni.

*

Az «Erzsébet Nőiskola» felállításának 30-ik évfordulója alkalmából érdekes felemlíteni, hogy alapítása óta az intézetben 1430 tanítónő szerzett oklevelet. Szakok szerint a következőleg oszlik meg e szám: nyelv- és történettudományi 586; mennyiség- és természettudományi 321; ipar kézimunka 197; torna 197; idegen nyelv 126; zene 5. Az intézetben nyerte kiképzését összesen 723 tanítónő, magántanuló volt 707. A magántanulók száma kezdetben jelentékenyen meghaladta az intézetben képzettek számát, ma azonban az arány épen fordított.

Az intézetben a 30 év alatt 44 tanár tanított. Névszerint a) *óraadók:* Kovács Miklós (1873—1875), Könyvei József (1873—1875), Mihalovics Mór (1873—1879), Ribáry Ferencz (1873—1875), Tomor Ferencz, Szente József (1873—1877), Edwards Ellen (1873—1882), Mendlik Ferencz (1875—1894), Király Pál (1875—1877), Farkas

Györgyné (1875—1882), Dúzs Sándor (1875—1877), Rácz Vilmos (1876—1877), Rauscher Lajos (1876—1882), Weber Ede (1877—81), dr. Arányi Lajos (1877—1885), Karkis István (1880—1896), Koessler János (1886—1890), Bellovits József (1890—1892), Oherolly János (1889 óta), Mágócsi Dietz Sánd. (1891—1895), Márky Sánd. (1888—1893), Mika Sándor (1893—1896), dr. Simonyi Jenő (1895—1896), Cholnoky Jenő (1899 óta), Major J. Gyula (1896 óta), dr. Daday Jenő (1901—1902). b) *Rendes tanárok:* Zirzen Janka, igazg. (1873—1896, Lázárné Kasztner Janka, igazg. (1896 óta), Péterfy Sándor (1877—1895), Rybár István (1877 óta), Pokorny Ottó (1877—1885), Révy Ferencz (1877—1879), Komáromy Lajos (1879 óta), Sebestyén Gyula (1877—1896), Bartonick G. (1885—1895), Harrer Paula — Szarvasné — (1875 óta), Stetina Ilona — Sebestyénné — (1874 óta), Hoffmann Jolán (1879—1893), Hollós Károly (1882 óta), Csomoz József (1895 óta), Groó Vilmos (1895—1900), Lázár Gyula (1896 óta), Berta Ilona (1900 óta), Tocsek Helén (1900 óta), Szupper Márta (1902 óta), Bognár Etelka (1902 óta), Pischl Iduna (1902 óta).

A *gyakorló iskolákba* járt ez idő alatt mintegy 1500 növendék s a hitoktatókkal, zenetanítónőkkel együtt 52 tanár és tanítónő tanított ez intézetben.

*

Carlyle a nőkérdésről. Egy edinburgi egyetemi hallgatónak, ki tanácsot kért a nőemanczipáczióra vonatkozólag, a következőket irta e nagy férfiú: «Az igazat bevallva, meg kell mondanom, hogy e tárgy az utolsó 25, de különösen az utolsó 3—4 év alatt, pusztán csak fájdalmat okozott nekem. A legszomorubb *bizonysága* azon nyomorult *anarchiának,* mely az emberi társadalomban uralkodik, s én kerültem gondolataimban vele foglalkozni, kivéve, ha kénytelen voltam rá. Azt a keveset, a mit benne tisztán látok, közlöm önnel. Először is, soha sem kételkedtem abban, *hogy a nő valódi s legnemesebb hivatása ezen a világon volt, van és lesz: egy méltó férfiú oldalán feleségnek, társnak lenni,* kötelességeit híven teljesíteni, melyek ennek folytán mint gyermekei anyjára s a ház úrnőjére hárulnak, kötelességek, melyek oly magasak és nemesek, melyek betöltésük után a nőt oly gyöngéd és szép, szinte szent módon a világ királynőjévé teszik, s melyek neki természetes hajlamainál, bájainál, ereje és gyengéi folytán a legjobban megfelelnek.

A nő valódi hivatása tehát az, hogy *férjhez menjen* egy olyan férfiúhoz, kit szeret és becsül s ennek oltalma alatt, azon bölcsesége, barátsága s elszántságával, mely már benne van, nesztelenül élje előírt életét. Kétségtelennek tünik előttem, hogy ha egy nő ezt a hivatását eltévesztette, vagy lemondott róla, Isten és emberek előtt *joga* van valamely tisztességes foglalkozáshoz — melyet a világban talál — nyulni. Valószinűleg több vagy sok ilyen foglalkozás van, mely jelenleg kizárólagosan férfiak kezében van, mely azonban nőknek is megfelelne. Hogy az orvosi praxis megfelel a nőknek, bizonyítja az, hogy sokkal egészségesebb és komolyabb időkben mint a mienk, még mielőtt az orvosi hivatás életbelépett, ők orvosok, seborvosok s betegápolók voltak: minden, a mivel akkor a világ rendelkezett.

Kérdésére tehát az a feleletem, hogy két dolog erre vonatkozólag kétségtelen:

1. hogy nők, kik megfontolva orvosi pályára lépnek, azoknak *joguk* is van tanulni, s hogy hasznos és jó volna előkészületeket tenni, mi által lehetővé s könnyebbé tennék nekik e törekvést;

2. hogy közelfekvő okokból női tanulók nőtanárokat kapjanak, vagy egy rendkívül kiváló osztályát a férfiaknak, és különösen, hogy fiatal fehérnépek és fiatal emberek együtt anatomiai osztályokban, klinikai előadásokon vagy csak általában az orvosi tudomány közös tanulásában is, hallatlan és minden ember szerény és tiszta érzelmeire a legnagyobb fokban visszataszító jelenség.»

Milyen mély kedély, mennyi igazság és praktikus életnézet szól Carlyle e szavaiból.

*

A Huszár-Ujlaky-féle festőiskolában megkezdődtek és három hónapon keresztül folyni fognak az ú. n. «művészeti jour»-ok, melyeken művészi vagy művelődéstörténeti kérdésekről tartanak érdekes előadásokat, s előadás után barátságos tea mellett megvitatják az előadással összefüggő eszméket. Társadalmi életünknek örvendetes jelensége, hogy e tanulságos összejöveteleket a főváros előkelő művelt hölgyei nagy számmal látogatják. Az első előadást *Vidéky Apollonia* tartotta Bashkirtseff Máriáról s érdekes és szellemes előadásban kitünő képet festett a korán elhunyt kiváló művésznőről és alkotásait a művelt műértő és műélvező lelkes szemeivel birálta és ismertette. A művészeti jourokon bármikor lehet előleges bejelentés nélkül is egy korona belépődíj mellett részt venni. Az előadások ideje minden szerdán d. u. 5 óra, helye Rottenbiller-utcza 46. szám.

*

A **Mária Dorothea-Egyesület győrvidéki körének** január havában felolvasó gyűlése volt a polgári leányiskola nagytermében, melyet ez alkalommal az előkelő közönség zsufolásig megtöltött s élvezettel hallgatta a kitünően összeállított programm minden egyes pontját. Az estélyt valóságos ünneppé tette az egylet alelnöknőjének. *Nagy Gizella* polgári iskolai igazgatónőnek megnyitója. «Igazi örömmel üdvözlöm — így szólt — a tisztelt közönséget abból az alkalomból is, hogy egyesületünk felolvasó gyűlésére ma először jöttünk össze a mi iskolánk, az állami polg. leányisk. falai között.

Tudvalevő dolog, hogy az egyesületek czélja a tömörülés, az erők összegyűjtése, hogy egyesült erővel jobban, tökéletesebben érvényesüljön a munka, biztosabb legyen a czél. De a midőn bárminő tanítói egyesület érdekében gyül össze a közönség, megvallom, hogy abban én mindig egy más, még magasabb, még eszményibb czélt is látok, a mi az én tanítónői szívemet mindig oly igaz örömmel dobogtatja meg. Én abban az érdeklődésben ugyanis, a mit a közönség megjelenésével tanusít, mindig egy lépéssel közelebb érzem a szülőt a tanítóhoz, a családot az iskolához, s ebben mindig közelebb jutni vélek annak az összhangnak a megteremtéséhez, a melyben családnak és iskolának lennie kellene, a melyben előbb-utóbbb lennie kell.

Család és iskola!! Két oly tényező, melyből fejlődik a társadalom minden más tényezője, a melyre épül az egész emberi társadalom. E kettő összhangja oly eszményi czél, a mely hivatva van a társadalom minden tényezőjének irányt szabni, a társadalmakat átalakítani, építeni vagy rontani, szóval világot teremteni.

Ezt az összhangot vezetni, e czélra törekedni családnak és iskolának egyaránt szent kötelessége. A szülőnek legdrágábbja — gyermeke érdekében, a tanítónak a legmagasztosabb hivatás, a tanítás-nevelés érdekében. S ha majd elérjük azt, hogy család és iskola oly szorosan fognak egymással kezet, hogy azt semmi hatalom szét nem szakíthatja, ha majd szülő és tanító, család és iskola között az összekötő kapocs nemcsak lánczszemekből áll, hanem szétszakíthatatlan erős lánczczá fűződik, szóval ha mindkét tényező egymással teljes összhangba kerül: ebből az összhangból fog megszületni az az eszményi társadalom, a melyről a lelke mélyén minden gondolkozó emberszív álmodik.

S habár lassan haladunk is a czél felé, habár csak egy porszemmel járulunk is annak fölépítéséhez, ne keveseljük azt, de örvendjünk azon, mert hiszen porszemekből lesznek világok és nincs oly parány, a melynek értéke ne volna.

S ma, midőn a Mária-Dorotthea-egyesület nevében éppen egy oly intézet falai közt üdvözölhetem a tisztelt közönséget, a melynek, mint minden polgári iskolának a feladata általános műveltséget adni, a társadalom éppen azon osztályát oktatni, nevelni, a mely később hivatva lesz felfogásában a társadalomnak irányt szabni, úgy tetszik nekem, hogy kétszeres lánczszemmel kapcsolódott szorosabbra az összekötő kapocs ez eszményi czél szolgálatában».

A nagy tetszéssel fogadott beszéd után Kirchner Eleknek, a győri zenevilág e kitünőségének vezetése alatt álló énekkar nagy tetszéssel adott elő két kurucznótát, melynek elhangzása után Kovács Zoltán dr főreáliskolai tanár a zenei hangról tartott szellemes szabad előadást, majd Strausz Lajosné úrnő keltett nagy hatást művészi énekével, Klészár Laura zongora, Kirchner Elek és Kirchner Vilma pedig szép zongorajátékukkal arattak zajos tapsokat.

*

A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztálya ez évben is tevékenységet fejt ki. *Deczember* havi ülésén igen nagy számú hallgatóság előtt *Vidéky Apollonia* tartott fölötte érdekes előadást «Az Óriás hegységről». Dolgozatát legközelebbi füzetünkben közöljük. Az előadás után a közönség Haydn egyik vonósnégyesének szép előadásában gyönyörködött. *Békei Józsa, Komáry Erzsébet, Lenek Adolf* és *Polder Mór* szerezték meg a hálás hallgatóságnak a zenei élvezetet, mely *Békei Józsa* magán hegedűjátékával még növekedett és szünni nem akaró tapsokban tört ki. (Nagy kár, hogy e kiváló hegedűművésznőt oly ritkán halljuk nyilvánosan játszani!) A szakosztály *január* havi ülésén ugyanily nagy érdeklődés mutatkozott az előadások iránt, melyek ezúttal művészeti tárgyúak voltak. A szakosztály rendes vendégein kívül ott voltak a zsúfolt termekben: Lippich Elek, Kőrösy Henrik, dr. Elischer Gyula, Elischer Gyuláné, Hampelné Pulszky

Póló, dr. Varjas István, dr. Schmidt Márton, Jancsó Benedek, Nagy László, Sulyok Ilda, Herrich Károlyné, br. Huszár Ilona stb. *Mirkovszkyné Greguss Gizella* ugyanis «Egy kedves női iparművészet» czímen az égetett bársonyról értekezett és oly remek tárgyakat mintázott e nemből, hogy nemcsak általános bámulatot keltett az ő szép művészete iránt, de igazi vágyat a jelenlevő nagy hölgyközönségben e művészet megtanulására. Úgy halljuk, a művésznő hajlandó felnőtt hölgyek számára rövid kurzust tartani, s hogy e kurzus iránt már is igen nagy az érdeklődés. A második előadó Zsámboky Gyula volt, kinek tartalmas értekezését folyóiratunk jövő számában fogjuk közölni. Zsámboky Gyula gymn. tanár «Színes képek vetítése a műélvezetre való nevelésnél» czímen tartott mutatványos felolvasásában kimutatta, hogy a középiskolában ma divatos eljárással szemben a művészeti oktatás feladata nem lehet egyéb, mint a műélvezetre való bizonyos egészséges vágy felkeltése s hogy a műtörténet az ő gazdag anyagával csak megemészthetetlen adathalmazt nyújt a növendéknek. Elitélte továbbá a ma divatos és túlzásba vitt képvetítést, a mennyiben ez különösen a festészet tárgyalásánál csupán fekete képekre szorítkozik. Utalt arra, hogy a színhatást, ha az eredeti kép hozzáférhetetlen, a jó színes másolat is megadja, és egész sorozatát szemléltette az e nemű kíváló külföldi és legújabban a Franklin-Társulat műintézetében készült ú. n. háromszín-rendszerű másolatoknak. Mivel azonban ezeknek értékesítése az iskolában használatos skioptikon segítségével nem lehetséges, azért maga szerkesztett egy erre való olcsó vetítő eszközt, *papyroskopot*, mely a beléje tett színes nyomatokat teljes színpompájukban mutatta a másfél méteres ernyőn. Sajnálattal kellett hallanunk, hogy az értekező meggyőződéséért és újszerű eljárásáért oly czímen kérte a közönség elnézését, hogy ezeket külföldi példával, mintával nem tudja igazolni.

*

Szerkesztői posta. *B. M. i. úrhölgynek, Sopron.* Régebben a «*nemzetes asszonyom, nemzetes uram*» megszólítás járta. A «Nemzeti Nőnevelés» régebbi évfolyamaiban sok hasonló tartalmú czikket talál Péterfy Sándor, Deák Farkas és mások tollából. A megfelelő adatokat még egy terjedelmesebb magyar történetben pl. a Szalay-Baróthyféle történet műveltségtörténeti részében is megtalálhatja. Sok érdekes adatot talál Deák Farkas gyűjteményes művében a «Magyar nők levelei»-ben és br. Radvánszky Béla terjedelmes munkájában, melyeket annak idején a «Nőnevelésben» ismertettünk. A Nőnevelés régi évfolyamait bár kissé csonkán, de nagyon olcsón megszerezheti.

*

Pályázat. A Mária Dorothea-Egyesület által fentartott Tanítónők Otthonában a Thielen Mária-féle ingyenes alapítványi hely megüresedett. Pályázhatnak szegény és munkaképtelen magyar honos tanítónők vagy nevelőnők, kik működésüket eredeti okiratokkal bizonyítani tudják.

Az életfogytiglan tartó teljesen ingyenes ellátáson kívül 2000 K

évi kamatjának megfelelő és negyedévenként kiutalványozott pénzsegélyben is részesül az illető.

A határidőig benyújtott pályázatok felett az alapítványttevő Thielen Mária úrnő kijelölése alapján az egyesület választmánya fog határozni.

Az eredeti okiratokat, orvosi bizonyítványt és bélyegtelen kérvényt 1903. évi márczius hó 31-ig Herich Károlyné alelnöknél (Budapesten, IV. Mária Valéria-u. 5.) kell benyujtani.

A Mária Dorothea-egyesület
elnöksége.

*

Pályázat. A Péterfy-tanítványok alapítványának 2405 K tőkéje után 1903 év márczius 18-án esedékes évi kamat élvezetére alulirott egyesület pályázatot hirdet.

Az alapítólevél értelmében: «Az alapítványi segélyt csak olyan nőfolyamodó nyerheti el és pedig vallásra, nemzetiségre, korra és tanulmányainak minőségére és tartalmára, vagy állására való tekintet nélkül (akár különben is tagja a Mária Dorothea-egyesületnek, akár nem), a ki az alábbi intézetek egyikében, nevezetesen:

a) a m. kir. állami Erzsébet nőiskolában (előbb állami elemi és polgári iskolai tanítónőképző intézet VI. ker., Andrássy-út 65. sz. a.) most VII., István-út.

b) az országos kisdedóvó-egyesület képzőintézetében, VII. ker., Szegényház-tér 7. sz. a.

c) a Frőbel-féle nőegyesület kisdedóvó-képzőintézetében, VI. ker., Bajza-utcza 27. sz. a. (előbb V. ker., Széchenyi-téren), végül

d) a m. kir. állami mintarajztanoda és rajztanárképző intézetben, VI. ker., Andrássy-út 71. sz. a. mint rendes nagy vendéglátogató növendék Péterfy Sándor tanárnak tanítványa volt és ezt hiteles bizonyitványokkal igazolja. Az elaggott vagy munkaképtelenné vált, vagy nagy anyagi szükségben szenvedő és különösen a tanítással és neveléssel tényleg foglalkozott tanítványok előnyben részesítendők.

A kellőképen felszerelt bélyegtelen kérvények 1903. év márczius hó 1-ig a Mária-Dorothea Egyesület elnökségéhez czimezve, Budapest, VIII. ker. Orczy-út 6. sz. alá küldendők.

Budapesten, 1903. január 9-én.

A Mária Dorothea-egyesület nevében:

Radnai Jenőné, titkár. *Lázárné Kasztner Janka*, pénztárnok. *Herich Károlyné*, alelnök.

IRODALOM.

K. NAGY SÁNDOR. *A nők törvénykönyve.* Budapest. Franklin-Társulat. Ára 2 K. 50 f.

K. Nagy Sándor pestvidéki kir. törvényszéki biró a magyar nőket igazán nagy hálára kötelezte, midőn e 230 lapra terjedő művecskéjét *a nők jogaira és kötelességeire vonatkozó összes törvények és rendeletek alapján* megírta. A figyelmes olvasó nem tudja: a törvények és rendeletek gondos felkutatását és összeállítását tartsa-e a könyv igazi érdemének, mely fáradságos munka valóban elismerésre méltó; vagy azt a józan és nemes felfogást, mely a mű minden lapjáról visszatükröződik, melylyel nemcsak a szükséges felvilágosításokat adja meg, de a legkényesebb esetekben okos, megszívlelésre méltó tanácsokat osztogat, mint egy valódi jó barát, ki tudatlanságunkban önzetlenül segítségünkre siet. Sőt ha a művet fentebbi jó tulajdonságaiért kellő elismerésben részesítettük is, még tartozunk neki külön egy babérággal, a miért oly jó, egyszerű, magyaros, világos nyelven írta meg könyvét, hogy abban a legjáratlanabb is nemcsak könnyen eligazodik és megtalálja kérdéseire a szükséges feleletet; de azt bárki élvezettel és tanulsággal olvashatja. Bővebb ismertetés helyett ide iktatjuk a szerző előszavából a következőket:

«A magyar a törvények egyes intézkedéseiben valóban különös figyelmet is fordított a nők helyzetére, s ott, hol az általános törvényekben nem látott elég biztosítékot a nők sajátságos viszonyából kifolyó jogainak megvédésére: ott külön intézkedett erről.

És ha végig futunk törvényeinken a legrégibb időtől a legujabbakig: úgy találjuk, hogy az egyes törvényekben gyakran fordulnak elő olyan intézkedések, melyek némely külön kötelességek mellett, vagy azok nélkül is, külön jogokat biztosítanak a nőknek.

Azonban ezek az intézkedések elszórtan vannak a törvényeknek és rendeleteknek rengeteg erdőjében, a melyeknek megkeresése és feltalálása némi jártasságot kiván az erdő útjainak ismerésében.

Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a nőnevelés minden előrehaladottsága mellett is ezekre az utakra nem igen vezeti a nőket, alkalom sincs reá, hogy őket a törvényekre tanítsák, de ha alkalom volna, akkor is nehéz kiválasztani azokat a törvényeket, melyek a nőket különösebben érdeklik.

És így megvannak ugyan a törvények és rendeletek, melyek a nők kiváltságos jogait és sajátos kötelességeit megszabják, de azokat épen azok nem ismerik, a kiket kizárólag érdekel.

Az önállóságra utalt nő, a magára maradt szegény leány, a törvényes jogait és kötelességeit ismerni vágyó asszony, a gyermekei miatt aggódó anya, a mostoha sorsra jutott elvált asszony és a

gyászbaborult özvegy mind vakon bolyonganak elhagyatottságuk napjaiban s nem látják az ösvényeik mellett álló útmutató táblát, mely őket eligazítaná, az erős botokat, a melyekre támaszkodhatnának és a biztos réveket, a hová a háborgó tengeren czéltalanul hánykódó sajkáikkal a vihar elől bemenekülhetnének.

Ha hivatottabb emberek még mindig nem vettek maguknak fáradságot, hogy a kizárólag nőket érdeklő törvényeket és rendeleteket kiválogassák s a nők helyzetének javítására, vagy legalább felvilágosítására irányuló, önállóságuknak támasztadó czélzattal összegyűjtsék: ime, én megkisérlem ezt az úttörő munkát.

Összegyűjtöttem s rövid és könnyen érthető magyarázatokkal elláttam a kizárólag nőket érdeklő s gyakorlati fontosságú törvényeket és rendeleteket, külön csoportosítva először általában a *nők*, azután a *leányok, jegyesek, asszonyok, anyák, elvált asszonyok* és *özvegyek* sorsára befolyással biró intézkedéseket.

Ezt a beosztást azért láttam szükségesnek, mert vannak olyan törvényes rendelkezések, melyek a nőket a családi állapot minden fokában, s vannak olyanok, melyek csak egyes családi állapotában érdeklik. És hogy az ismétlések elkerülhetők legyenek: első sorban a nőket általánosságban érinthető jogokat és kötelességeket bocsátom előre.

Lehetőleg hű képét kivánván feltüntetni a nők törvényes életének, a multakból is említek fel egyes dolgokat, megjegyezvén ott, hogy azok ma már csak jogtörténelmi fontossággal birnak.

Az egyes csoportoknál betürendben soroltam fel az oda vonatkozó részeket s végül a könyv egész tartalmáról egy betüsoros mutatótáblát csatoltam, hogy mindenki könnyen feltalálhassa benne, a mit keres.

Nemcsak a műveltebb, hanem a legegyszerűbb nőnek is segítségére kiván lenni e könyv, nem lehetett tehát egy társadalmi állást tartani szem előtt, hanem gondolni kellett a társadalom minden rétegére: s ez magyarázza meg a különböző foglalkozásra tartozó törvényes szabályoknak vegyesen, egyedül a betürend által szabályozott közlését.

Ismerem azon nehézségeket, melyek egy ilyen úttörő munka elé akadnak, de ez nem rettentett vissza attól, hogy a támasz nélküli nők javára czélzó igyekezetem eredményét közrebocsássam.

És ha sikerülne a *nőknek* a keresett utat megmutatnom, a *leányok* határozatlanságát meggyőznöm, a *jegyesek* jövőjét némileg megvilágítanom, az *asszonyok* bizonytalanságát eltávoztatnom, az *anyák* aggodalmait csökkentenem, az *elvált asszonyok* nyugtalanságát némileg lecsillapítanom és az *özvegyek* szeméről csak egyetlen könnyet is letörölnöm: becsületes törekvésem gazdagon és édesen lenne megjutalmazva.

Fogadják a nők jóindulattal szerény könyvemet s lássák meg benne törvényszerinti jogaikat és kötelességeiket!»

Azt hiszszük ez az idézet minden magasztalásnál jobban jellemzi a könyv nemes szellemét, a miért méltán ajánlhatjuk e művet olvasóink figyelmébe.

S. I.